

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 42.

Onsdagen den 20 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet, och ledde därvid herr vice talmannen kammarens förhandlingar.

§ 1.

Herr vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet; och föredrogs till en början hvar för sig *punkterna 27:o och 28:o*), hvilka af kammaren godkändes.

Punkterna 29:o och 30:o).

Lades till handlingarna.

Punkten 31:o).

Uti tre särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner hade nedannämnda motionärer angående dagaflöningen åt de värnpliktige under öfningstiden framställt följande förslag:

Herr *J. Andersson* i Baggböle hade i motionen n:o 73 föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, det dagaflöningen till de värnpliktige äfven under deras rekrytutbildning bestämdes till 50 öre per dag samt att denna dagaflöning måtte utgå äfven innevarande år.

Herr *S. Nordström* i Höglunda hade i motionen n:o 79 hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att dagaflöningen till de värnpliktige såväl under rekrytöfningarna som under repetitionsöfningarna, in- och utryckningsdagarna däri jämväl inberäknade, måtte bestämmas till femtio öre per man och dag, att taga sin början från och med nästa år och som skulle utbetalas, den ena hälften månatligen under öfningstidens fortgång och den andra hälften årligen efter de olika öfningstidernas avslutning.

Herr *O. G. Erikson* i Öfre Odensvi med flere hade i motionen n:o 121 föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att höja de värnpliktiges dagaflöning till 50 öre per dag såväl under rekrytskolan som

*Angående
dagaflöning
åt de värn-
pliktige
under
öfningstiden.*

Angående dagaflöning åt de värnpliktige under öfningstiden. under repetitionsöfningarne att oafkortadt utbetalas månatligen under öfningstiden.

Utskottet hemställde, att herrar Anderssons i Baggböle, Nordströms i Höglunda och Eriksons i Öfre Odensvi ofvanberörda motioner måtte i hvad de berörde flottan och kustartilleriet af Riksdagen afslås.
(Forts.)

Vid punkten hade fogats reservation af herr *Lindgren* i Islingby.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af:

Herr Olsson i Fläsbro, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har till statsutskottets sekreterare afgifvit min reservation i denna fråga. Att jag det oaktadt icke står antecknad såsom reservant i utskottets betänkande, är således icke mitt fel.

Vid fjärde hufvudtitelns behandling beslöt denna kammare, att de värnpliktiges dagaflöning skulle höjas från 20 till 50 öre för dag äfven under rekrytutbildningstiden. Första Kammaren afslog detta, af enskilda motionärer framställda, förslag. Frågan är, såsom kammaren vet, beroende på gemensam votering, vid hvilket förhållande det enda riktiga synes mig vara, att kammaren äfven fattar enahanda beslut beträffande de värnpliktiges aflöning vid flottan och kustartilleriet. Enligt uppgift, som blifvit mig meddelad från marinförvaltningen, skulle ett bifall till motionärernas förslag, om det skulle tillämpas i år, för statsverket medföra en ökad kostnad af 119,247 kronor 90 öre. Man kan sålunda taga för gifvet, att, om motionerna bifölles, detta skulle för staten medföra en ökad utgift af i rundt tal 120,000 kronor årligen.

På grund häraf tillåter jag mig föreslå, att *Riksdagen måtte, i anledning af herrar Anderssons i Baggböle, Nordströms i Höglunda och Eriksons i Öfre Odensvi m. fl. ifrågavarande motioner, för beredande af förhöjd dagaflöning till de värnpliktige vid flottan och kustartilleriet från 20 till 50 öre under rekryteringstiden, öka anslaget till sjöbeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning därför, nu 780,000 kronor, med 120,000 kronor till 900,000 kronor.*

I detta anförande instämde herrar *Biesert, Jansson* i Edsbäcken, *Lindgren* i Örebro, *Forsberg, Hammarström, Matsson, Erikson* i Öfre Odensvi, *Persson* i Tällberg och *Broström*.

Herr *Lindgren* i Islingby: Såsom kammaren finner, har jag reserverat mig mot denna punkt, men icke angifvit orsaken, hvarför jag så gjort. Jag ber därför att få meddela, att jag anser, att dagaflöningen för de värnpliktiga vid kustartilleriet och flottan måtte höjas till 50 öre äfven under deras rekrytutbildning. Jag anser sålunda motionerna böra bifallas. Då frågan om dagaflöningen för de värnpliktiga vid armén förevar till behandling i kammaren, hade herr *Daniel Persson* i Tällberg och jag reserverat oss mot utskottets utlåtande. Jag ber ock att få erinra, att Andra Kammaren afslog utskottets hemställan i denna fråga och biföll den af herr *Daniel Persson*

och mig afgifna reservationen. Och då nu samma skäl föreligga för bifall till förhöjningen för de värnpliktiga vid flottan och kustartilleriet, synes det mig tillbörligt, att Andra Kammaren äfven nu biträder det föreliggande förslaget om förhöjning af dagaflöningen. Jag kunde icke med siffror angifva det belopp, som skulle krävas härför, då frågan var före i statsutskottet, af den anledning att vid femte hufvudtiteln icke angifvits, huru många värnpliktiga komma att hänföras till de olika vapnen. Nu har emellertid en föregående talare inhämtat upplysningar härom i marinförvaltningen och framställt yrkande i öfverensstämmelse därmed. Jag ber därför att få instämma i detta yrkande, men beträffande *utbetalningen* af dagaflöningen vill jag yrka bifall till herr Nordströms i Höglunda motion.

Angående dagaflöning åt de värnpliktige under öfningstiden.
(Forts.)

Herr Carlheim-Gyllensköld: Herr talman! Denna fråga bör enligt min mening ses mot bakgrunden af hvad som hände år 1901. I det då framlagda härordningsförslaget föreslog Kungl. Maj:t dagaflöning åt de värnpliktige med 10 öre per man och dag, på samma gång som dagaflöningen åt en stor del af befälet höjdes med 50 procent. Det var å ena sidan 50 procent förhöjning åt detta befäl och å andra sidan 80 procent rabatt för de värnpliktige. Detta förhållande väckte åtminstone hos mig stor obenägenhet mot förslaget. Strax efteråt nedsatte Kungl. Maj:t det ifrågasatta tillägget för officerarne, och utskottet höjde dagaflöningen för de värnpliktige till 20 öre.

Enligt min mening är det en gärd af rättvisa att gifva beväringen en dagaflöning af 50 öre. Jag undrar, hvad herrarne eller befälet skulle säga, om man ifrågasatte att borttaga 60 procent af kammarledamöternas arfvode eller af befälets dagaflöning. Jag tror icke detta skulle väcka synnerligen vänliga känslor. När nu en klass medborgare har haft en viss aflöning och så utan anledning får den nedsatt, och detta med en mycket hög procent, må man icke förundra sig öfver, att dessa känna sig missnöjda. För min del är jag öfvertygad, att denna fråga är en af dem, som arbeta sig fram till genomförande, därför att den har rättvisa och rättfärdighet bakom sig. Man talar visserligen så vackert om att man sätter värnpliktsinstitutionen högt, att man vill vädja till de värnpliktiges fosterlandskänsla o. s. v. — naturligtvis lika sanna som vackra ord. Men jag vill ifrågaställa, om icke dessa äro i lika mån tillämpliga på befälet. Huru skulle befälet upptaga det, om man på grund af deras bestämdt förefintliga fosterlandskärlek skulle ifrågasätta, att de ville göra ett offer på fosterlandets altare af 60 procent af sin dagaflöning. Jag tror, att de skulle protestera kraftigt och visa på både lag och grundlag mot ett sådant förfarande.

Då jag, såsom jag förut nämnt, anser denna fråga ha rättvisa och rättfärdighet bakom sig, yrkar jag bifall till det af herr Olsson i Fläsbro framställda förslaget.

Herr *Thorsson* instämde häruti.

Herr *Andersson* i Västra Nöbbelöf: Herr talman! Oaktadt jag ännu hyser samma uppfattning som jag tidigare uttalat i fråga

Angående dagaflöning åt de värnpliktige under öfnings tiden. om dagaflöningen åt de värnpliktige vid armén, finner jag dock mycket väl, att konsekvensen fordrar, att kammaren vidhåller det beslut, som kammaren fattat i frågan vid behandlingen af fjärde hufvudtiteln, och jag har således ingenting emot, att kammaren beslutar i öfverensstämmelse därmed.

(Forts.) Därest emellertid den ärade talaren, som föreslog en bestämd siffra, icke är fullt säker på sin sak, kunde ju ärendet återremitteras till utskottet.

Vidare anfördes ej. Sedan herr vice talmannen framställt propositioner å de yrkanden, som under öfverläggningen förekommit, biföll kammaren det af herr Olsson i Fläsbro under öfverläggningen framställda yrkandet.

Punkten 32:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Angående försäljning till aktiebolaget Nautanens kopparfält af kronan tillhörig mark i Gellivare socken m. m. Härefter förelåg till afgörande statsutskottets utlåtande n:o 66, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till aktiebolaget Nautanens kopparfält af kronan tillhörig mark i Gellivare socken af Norrbottens län m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Uti en till Riksdagen aflåten proposition, n:o 13, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af utdrag af statsrådsprotokollat öfver jordbruksärenden den 13 november 1903, föreslagit Riksdagen medgifva,

dels att af kronan tillhörig kronopark å och invid berget Nautanen i Gellivare socken af Norrbottens län ett å en af förste landmätaren C. A. Sjöberg år 1902 upprättad karta med gröna gränslinjer utmärkt och med litt. A. betecknad område om 14 hektar måtte till aktiebolaget Nautanens kopparfält under äganderätt upplåtas mot en köpeskilling af 2,800 kronor samt under villkor i öfrigt:

att, sedan köpeskillingen blifvit erlagd, köpebref å det försålda området att omedelbart af bolaget tillträdas skulle af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län utfärdas;

att kronan skulle njuta den rätt till afkomst och förmån från den till bolaget försålda mark, att kronan i fråga om tillgodogörandet af fyndigheter å den försålda marken bibehölle den rätt, som kronan enligt grufstadgan skulle såsom jordägare innehaft, därest så lagligen kunde ske; samt

att bolaget skulle ensamt vidkännas alla med lagfarten förenade kostnader;

dels att af omförmälda kronopark måtte till förenämnda bolag på arrende under en tid af femtio år under i propositionen angifna villkor upplåtas de å ofvanberörda karta med röda gränslinjer utmärkta och med litt. B. och C. betecknade områden, innehållande tillhoppa en areal af 150 hektar;

dels ock att köpeskillingen för det till bolaget med äganderätt upplåtna område måtte, på samma sätt som köpeskillingarna för försålda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.

Angående försäljning till aktiebolaget Nautanens kopparfält af kronan tillhörig mark i Gellivare socken m. m. (Forts.)

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft två särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner, den ena, n:o 182, af herr *P. Hörnstén*, däri motionären föreslagit, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition i hvad den afsåge utarrenderande af området litt. G, för sin del ville besluta, att ifrågavarande område måtte till allmänt bruk för bebyggande och odling upplåtas, och den andra, n:o 208, af herr *J. Olsson* i Stockholm, som hemställt, att Riksdagen för närvarande måtte afslå nu ifrågavarande proposition om upplåtelse af mark till aktiebolaget Nautanens kopparfält.

Utskottet hemställde:

a) att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen medgäfvé:

dels att af kronan tillhörig kronopark — — — — förenade kostnader;

dels att af omförmälda kronopark måtte till förenämnda bolag på arrende under en tid af femtio år under de af Kungl. Maj:ts föreslagna villkor upplåtas såväl det å ofvanberörda karta med röda gränslinjer utmärkta och med litt. B betecknade området som ock norra hälften af det å nämnda karta på samma sätt utmärkta och med litt. C. betecknade området, innehållande tillhoppa en areal af 118 hektar;

dels ock att köpeskillingen — — — tjänlig mark;

b) att herrar Olssons i Stockholm och Hörnsténs motioner måtte anses genom hvad utskottet i mom. a) här ofvan föreslagit besvarade.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Thorsson: Herr vice talman, mina herrar! Vi stå nu inför fattandet af beslut i en fråga, hvilken enligt mitt förmenande kan hafva en ofantligt stor betydelse. Det gäller här att besluta dels om försäljning till ett bolag af en del af statens jord, dels ock om utarrenderande till detta bolag af en annan del af statens jord. Så vidt jag kan förstå såväl af den kungl. propositionen som af utskottets utlåtande, har man icke, på samma gång man gjort undersökningar om lämpligheten att utarrendera denna jordareal till bolaget, föranstaltat om nödiga undersökningar, huruvida det i när-

Angående försäljning till aktiebolaget Nautanens kopparfält af kronan tillhörig mark i Gellivare socken m. m.
(Forts.)

heten af denna jord finnes någon mark, som på lämpliga villkor kan upplåtas till byggnadstomter åt den arbetarepersonal, hvilken kan komma att anställas vid ifrågavarande bolag. Mig synes, att särskildt i fråga om aktiebolaget Gellivare malmfält den omständigheten, att man icke i tid sökte på statens mark utse ett område, hvarest arbetarebefolkningen och öfriga medborgare, som ville slå sig ned, kunde få nödig jord åt sig upplåten, åstadkommit åtskilligt obehag. Till följd af ett par motioner, som väckts i ämnet, har visserligen statsutskottet reserverat en del af det begärda jordområdet, hvilket dels skulle ställas till ett angränsande bolags förfogande och dels upplåtas till möjligen blifvande byggnadsverksamhet. Så vidt jag kan förstå, ligger emellertid den jord, som man på detta sätt ämnar upplåta till bebyggande, betydligt mera aflägsen än möjligen någon jord, som man nu vill upplåta till bolaget. Om nämnda bolag, Liikavaara-bolaget, kommer att i någon mån utveckla sig, anser jag den jordareal, man beräknat skulle stå till dess förfogande, icke vara större, än att näppeligen mellan den mark, man tänker sig upplåten till Liikavaara-bolaget och den man redan föreslagit skola upplåtas till Nautanen-bolaget, det skulle blifva något öfver till byggnadstomter. Jag byser fördenskull den uppfattning, att det vore klokare, om man nu icke beviljade af Nautanen-bolaget begärdt jordköp och arrendeöfverlåtelse. För så vidt jag vet, bedrifver bolaget redan en omfattande verksamhet, och jag förmodar, att ingen af statens ämbetsmän skulle lägga sig emellan och förhindra bolaget att fortsätta med denna sin verksamhet under den tid man behöfde för att företaga undersökningar, hvilka skulle lämna nöjaktig utredning, huruvida det i omedelbar närhet af det nu nämnda jordområdet finnes tillräckligt stor plats, som kunde upplåtas till arbetarebostäder och församlingslokaler.

Vid genomläsandet af den kungl. propositionen tyckte jag mig finna, att särskildt Konungens befallningshafvande i länet ställt sig synnerligen välvälligt gentemot bolaget. Hvad anledningen kan vara, vet jag icke. Men jag anser, att en institution, som har att öfvervaka statens intressen, borde se till, att äfven *den* frågan blefve utredd, huruvida det fanns tillräckliga byggnadstomter i närheten. Jag tillskref emellertid då en person, som jag tror är med dessa saker ganska nära förtrogen, därför att han vid ordnandet af bostadsfrågan vid Malmberget inlade en stor förtjänst. Och utaf de under rättelser, som jag fått från denna person, finner man, att den jord, som Nautanens bolag begärt dels att få köpa och dels att få arrendera, är af en mycket god beskaffenhet, samt att, för den händelse på densamma upplåtes byggnadstomter, skulle där uppstå ett samhälle, som kunde täfva med hvilket annat samhälle som helst i Norrbotten.

För att få denna fråga tillräckligt utredd, tager jag mig friheten yrka afslag såväl å den kungl. propositionen som å utskottets hemställan, med tanke på att vi möjligtvis skola få ett bättre resultat, om man vid en förnyad undersökning tager nödig hänsyn därtill, att det jämväl beredes plats för byggnande af bostäder åt de arbetare, som där komma att bygga och bo.

Jag hyser nämligen den uppfattningen, att det icke är det lyckligaste förhållande, att den arbetare, som skall uppföra en bostad, skall vara hänvisad till bolaget såsom arrendator af jorden. Han kommer då att råka i ett visst beroende af bolaget utöfver det beroende, hvaruti han kan råka genom att bosätta sig däruppe, äfven om detta sker på fri och egen eller på statens grund, så länge han är hänvisad att söka sin existens i bolagets arbete.

På grund af hvad jag sålunda anfört tillåter jag mig förnya mitt yrkande om afslag å såväl den kungl. propositionen som statsutskottets utlåtande.

Angående försäljning till aktiebolaget Nautanens kopparfält af kronan tillhörig mark i Gellivare socken m. m.
(Forts.)

Herr Boström: Herr vice talman! Gentemot den siste talaren skall jag anhålla om bifall till utskottets hemställan. Om man läser igenom statsutskottets utlåtande, tror jag, att den ärade talaren själf skulle också blifva belåten. Ty bland alla dessa villkor, som äro angifna, finnes äfven *det*, att bolaget skall utaf det arrenderade området vara skyldig att afstå mark, ifall så skulle behövas för åstadkommande af ordnad byggnadsverksamhet. Statsutskottet har nu afdragit hälften af det under litt. C omnämnda området, d. v. s. en areal af 32 hektar, som synes för framtiden kunna användas vare sig för ett annat bolag eller också, om det skulle erfordras, för byggnadsverksamhet.

För öfrigt läser, efter hvad som blifvit upplyst, detta område icke vara lämpligt till byggnadsverksamhet, men det finnes alldeles nära intill gränsen af detsamma en plats, som skulle lämpa sig synnerligen väl för byggnadstomter.

Jag vill icke upptaga tiden längre, utan anhåller jag om bifall till utskottets hemställan.

Ytterligare förekom ej. Efter af herr vice talmannen framställda propositioner biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets utlåtanden:

n:o 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägareandel i grufva;

n:o 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anskaffande af mark till nya byggnader för vetenskapsakademien och naturhistoriska riksmuseet m. m.;

n:o 69, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för utvidgning och fördjupning af Albrektsunds kanal; och

n:o 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel för utförande af vissa interurbana telefonledningar samt för fortsatt utveckling af statens telefonväsende i afseende å lokala telefnät med förbindelseledningar.

§ 4.

*Angående
förvärfvande
åt staten af
malmfälten
i Gellivare
m. m.*

Efter föredragning häruppå af statsutskottets utlåtande n:o 71, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förvärfvande åt staten af malmfälten i Gellivare m. m., begärdes ordet af:

Herr Nordström i Höglunda, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som jag uti den föreliggande motionen tillåtit mig framdraga för Riksdagen, är af stor nationalekonomisk och djupt ingripande betydelse för vårt lands framtid. Det gäller, huruvida vi skola bevara Sverige åt svenskarne, om vi skola tillvarataga våra egna naturrikedomar, eller om vi skola afhända oss desamma för en ringa grynvälling, om vi skola låta utlänningar och egennyttiga kapitalister plundra våra järnmalmfält till obotlig skada för våra egna näringar, vår egen industri, för våra barn och efterkommande.

Jordbruket får väl ännu räknas såsom vårt lands modernäring, men genom en bakvänd lagstiftning försöker man göra dess idkares existens och utkomst allt svårare och svårare. Hvad nu denna modernäring vidkommer, så borde det väl enligt vanlig sund logik vara i allas intresse att underlätta och göra dess tillvaro så dräglig som möjligt. Men huru handlar man? Vi veta, att nästan alla kulturländer numera omgärda sig med allt högre och högre skyddsmurar. Till och med frihandelslandet par preferens, England, har på senare tiden slagit in på den vägen i en ganska afsevärd grad. Följden häraf blir den, att vårt jordbruk allt mer och mer måste söka sin afsättning för sina produkter inom vårt eget land, hvilket ju äfven är det naturligaste. Därför måste vi uppmuntra och gynna vår inhemska industri. Därigenom uppstår en vevverkan mellan jordbruk och industri, som endast kan vara till gagn för bådadera.

Men huru handlar nu vår regering? För att gynna utlänningar och utländskt kapital att tillgodogöra sig våra naturrikedomar, så har man framtvingat en järnvägsanläggning, som nästan uteslutande afser att plundra vårt land på en råvara, som vi själfva mycket väl behöfva och som mycket väl skulle kunna förädlas inom vårt eget land. Är detta fosterländskt? Se vi på de officiella uppgifterna öfver rikets in- och utförsel, så visar det sig, att vår export till allra största delen består af råvaror och s. k. halffabrikat, under det att importen till största delen utgöres af förädlade produkter och sådana kolonialvaror, som icke kunna odlas inom landet. Här är någonting för fosterlandsvännen att tänka på. Man beklagar sig öfver den alltjämt tilltagande emigrationen. Man ordinerar alla både möjliga och omöjliga palliativ till dess förhindrande. Men det enda verkliga effektiva botemedlet, det vill man icke fram med. Bered våra arbetareskaror, bered i synnerhet vår bofasta, sträfsamma och laglydiga jordbrukarebefolkning sådana existensvillkor, att lockelserna från Amerika icke längre blifva tilltalande, och utvandringen skall afstanna af sig själf.

Hvad ligger då närmare till hands än att på ett rätt kraftigt sätt uppmuntra vår inhemska industri, ty jordbruk och industri äro så

beroende af hvarandra, att det ena icke kan existera utan det andra. Men huru handlar man nu? Genom att på ett oskäligt och oförnuftigt sätt premiera det utländska kapitalet och det utländska arbetet, så afhända vi oss våra naturliga hjälpkällor och drifva ifrån oss våra bästa arbetskrafter — blomman af vårt lands ungdom. Eljest borde väl järnhandteringen vara en den mest naturliga näring inom det gamla järnbärande landet, synnerligast som en gifmild natur förlänat oss alla de hjälpmedel, hvilka utgöra betingelsen för en lönande järnindustri. Men nej, i stället uppmuntrar och påskyndar man exporten af våra järnmalmstillgångar. Från sakkunnigt håll har blifvit mig sagdt, att om malmbrytningen skall fortgå i samma omfattning, som för närvarande eger rum vid Grängesbergsbolagets grufvor, så skall malmtillgången där vara tömd inom loppet af 20 år. Får vår nuvarande regering råda, så är naturligtvis meningen att forcera malmbrytningen och malmexporten från de norrbottniska malmfälten undan för undan. Detta utan ett öres exporttull, fastän statens finanser årligen sluka allt flere och flere millioner, som hota med en kronisk finansnöd. Och detta, under det att våra egna inhemska järnfabrikanter få betala ända till 40 procent högre järnvägsfrakter för sin malm, än hvad fallet är med det bolag, som nu exporterar järnmalm till utländska konsumenter och på så sätt är på god väg att ruinera vår egen järnindustri. Är detta klok statshushållning?

Då man därjämte vet i hvilken oerhörd grad såväl järntillverkningen som järnförbrukningen tilltagit uti världsmarknaden samt att tillgänglig brukbar exportmalm oupphörligen förminskas, hvarigenom svenska staten, om den hade egande- och dispositionsrätten till de norrbottniska malmfälten, snart nog skulle kunna i väsentlig grad bestämma järnpriset på världsmarknaden, vore därmed alldeles inte sagdt, att staten själf skulle uppträda såsom järnförädlare. Det finnes många andra sätt, hvarigenom staten kunde tillgodogöra sig sina malmtillgångar. Men den oskattbara fördelen låge däruti, att staten kunde reglera malmbrytningen på ett sådant sätt, som vore fördelaktigast för den inhemska järnindustrien och icke komme i konflikt med utländska kapitalstarka bolag eller stater, som kunde leda till de mest ödesdigra konsekvenser.

Då jag endast föreslagit en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning; då mången skrifvelse blifvit affärdad om långt obetydligare saker och på långt mindre talande skäl än dem, som uti motionen blifvit anförda; då jag hyste den förhoppningen, att rättsmedvetandet och det sunda förnuftet skulle vara en bättre och i alla händelser en *ädlare* talisman än guldets, så hade jag gjort mig den förhoppningen, att Riksdagen icke skulle hafva nekat den gjorda framställningen. Då emellertid utskottet enhälligt afstyrkt densamma och med den utgång frågan fått uti medkammarrens tjänar det till intet att framställa något yrkande. Jag har emellertid fredat mitt samvete. Framtiden får utvisa, om jag haft rätt eller orätt.

Herr Branting: Jag tror, att jag tänker ganska olika med den ärade motionären om de flesta ting i himmel och på jord, men i denna fråga kan jag icke neka till, att det synes mig, som skulle

Angående
förvärfvande
åt staten af
malmfälten
i Gellivare
m. m.
(Forts.)

Angående
förvärfvande
åt staten af
malmfälten
i Gellivare
m. m.
(Forts.)

man ha skäl från alla olika synpunkter att ena sig om, att motionären är tack värd, för att han bragt denna fråga fram hos Riksdagen igen. I fjol var, som vi känna, denna fråga brännande. Då gällde det, huruvida staten skulle spännas för de enskilda intressenas triumfvagn. Det lyckades att afvärja detta djärfva försök, men man måste medgifva, att den lösning, som då genomfördes, icke kan anses för definitiv, fastän man på samma gång har anledning att konstatera, att de stora vådor, som lifligt förespeglades från vissa håll såsom följder däraf, att staten icke ingrepe på föreslaget sätt, alldeles uteblifvit.

Den definitiva lösning, som då från en mängd håll i kamrarne förordades, var den, att staten på ett eller annat sätt skulle sätta sig i besittning af dessa stora malmtillgångar uppe i Norrland, som den efter mångas mening aldrig bort afhända sig. Och det kan icke nekas, att förrän vi kommit fram till en sådan lösning, står allt där uppe i ett sväfvande tillstånd. Vadan af att hafva det, som det för närvarande är ställdt, må väl för ögonblicket icke vara så stor, men den förefinnes alltjämt. Det finnes alltjämt möjlighet för att utländska kapitalister kunna på ett eller annat sätt komma in i de inhemska bolagen, där de redan faktiskt hafva något insteg, om ock nu icke så stort. Däraf skulle härflyta en hel rad af vådliga konsekvenser, hvilka jag icke här behöfver närmare påvisa.

Nu har statsutskottet för sin del tydligen i år icke ansett, att denna fråga är färdig att på nytt upptagas för en mera definitiv lösning. Statsutskottet har icke gifvit sig in på frågan, utan skjutit den undan med hänvisning därtill, att Riksdagen icke i fjol var beredd att beträda statsinköpets väg. Det kan vara fråga, huruvida detta resonemang är synnerligen beviskraftigt. Jag tror det icke, ty frågan låg olika i fjol mot nu. Men härmed vare huru som helst, det viktiga är, att denna sak icke dör bort, utan att man ser till, att frågan om att staten må blifva ägare af de stora naturliga rikedomarna där uppe hålles lefvande inom representationen och att vid gynnsamt tillfälle kraftiga åtgärder vidtagas för dess förverkligande.

Medan jag har ordet, skall jag be att få hänvisa kammarens ledamöter till en liten skrift, som handlar om denna sak och som möjligen blifvit förbisedd i floden af broschyrer, som alltjämt strömmar öfver oss. Den utgör ett särtryck ur statsvetenskaplig tidskrift och innehåller ett uttalande om järnhandteringen, författadt af en utan tvifvel i dessa frågor mycket sakkunnig man. Han säger där om »Järnmalmexporten ur nationalekonomisk synpunkt: Att Sverige med mer än tillräcklig egen bränsletillgång för inhemska förädling exporterar råvaran till jordens bästa och nödvändigaste metall, järnet, strider uppenbart emot en sund nationalekonomis första grunder och kännetecknar svenskens likgiltighet i stora, praktiskt-ekonomiska frågor.» Han är äfven afgjord vän af att staten bör inköpa dessa malmfält. Han säger: »Hvad denna fråga beträffar, så läser det ej kunna bestridas, att en sådan åtgärd vore egnad att bringa hela malmsfrågan på rätt bog. Så länge utlänningar såsom nu ha sin hand med, kan ingen beräkna, hvilka förvecklingar vi riskera, och det kan icke verka animerande på svensk företagsamhet att veta sig vara beroende af en enda privat malmleverantör här i landet.» Han framhåller också

vidare vådorna af den alltför stora export, som redan pågår; och han anser, att »i hvad fall som helst borde malmexporten genast minskas till hälften, återstående hälft likformigt indragas på 20 år»

o. s. v.

Det är ett helt program för den svenska järnhandteringen, som här framkastas. Jag förstår mycket väl, att under det brådskande riksdagsarbetet kan det icke blifva synnerligen beaktadt, men jag lägger dem, som äro intresserade för frågan, på hjärtat att efter Riksdagens slut gräfva fram denna lilla broschyr ur sina bokhögar och tänka på dess innehåll. Jag tror, att man därigenom får en ytterligare insikt om, att här föreligger ett stort stats- och samhällsintresse, som — jag upprepar det — motionären har förtjänsten att hafva åter bragt på tal. Och jag hoppas, att den tid icke skall vara aflägsen, då man med större framgång kan föra fram dessa sunda och riktiga grundsatser inom representationen.

Med herr Branting förenade sig herrar *Nyström, Roos och Jansson* i Edsbäcken.

Herr von Krusenstjerna: Det är icke min mening att yttra mig i själfva saken, utan endast för att icke låta en uppgift i motionen stå oemotsagd. Det står i herr Nordströms motion, att aktiemajoriteten i Grängesbergsbolaget befinner sig i utländska händer. Jag är af Kungl. Maj:t förordnad till statens ombud i Grängesbergsbolagets styrelse. En af mina kolleger på stockholmsbänken, herr Moll, är förordnad till revisor å statens vägnar. Vi hafva båda genomgått registerboken, och jag kan på egna och herr Molls vägnar intyga, att denna uppgift icke är riktig, i det att af aktierna icke en fjärdedel, utan endast något öfver en femtedel tillhör utlänningar. Och som kammaren vet, kan detta förhållande icke sedermera ändras; ty efter de ändringar i bolagsordningen, som vidtogos förra året, får aktie i Grängesbergsbolaget icke ägas eller innehafvas af utlänning, med undantag endast för de aktier, hvilka före den 1 april 1903 tillhörde utlänningar. Det förhållande mellan svenskar och utlänningar, som då fanns, kan således icke sedermera undergå ändring, så att utlänningarnes antal ökas.

Det är endast denna uppgift, jag velat lämna.

Herr Hedin: Jag har ingenting annat att anföra, än att jag fortfarande befinner mig och säkerligen kommer att för mina återstående dagar orubbligt befinna mig på den ståndpunkt, där jag stod, när jag för ett år sedan bemötte ett framställt påstående om olämpligheten under nuvarande förhållanden däraf, att staten inlåter sig på industriell verksamhet, och framhöll, att det icke, såsom man ofta påstått, är det minsta orimligt i, att staten med dessa tillgångar i sin hand öfverlämnar skötseln åt en förtroendemän såsom verkställande direktör med ett råd vid sin sida såsom kontrollerande, men utan att lägga orimliga band på en man, som förtjänat landets och regeringens förtroende.

Detta är min ståndpunkt i frågan, och jag hyser också den önskan,

Angående
förvärfvande
åt staten af
malmfälten
i Gällivare
m. m.
(Forts.)

Angående förvärfvande åt staten af malmfälten i Gellivare m. m. att åtgärder i den af motionären ifrågasatta riktningen måtte vidtagas. Men naturligtvis fruktar jag, att, först när det är för sent, man ändtligen här i landet — det är sedvana! — börjar inse, att man bort gå annorlunda till väga.

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Härefter föredrogos hvar för sig och blefvo af kammaren godkända:

statsutskottets memorial:

n:o 72, om, anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor; och

n:o 73, med förslag till åtskilliga stadganden att införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret; samt

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 2, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning i fråga om löneförhöjning för småskolelärarinnor m. m.

§ 6.

Angående inrättande af särskild hofrätt för norra Sverige. Å föredragningslistan fanns härefter upptaget sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande af särskild hofrätt för norra Sverige.

I en inom Första Kammaren af herrar *C. D. Uppström* och *J. Crusebjörn* väckt motion, n:o 28, uti hvilken herr *L. Berg* instämt, hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under ompröfning frågan om inrättande af särskild hofrätt för de norrländska länen eller vissa af dem samt efter verkställd utredning af jämväl samtliga öfriga frågor, som härmed kunde äga sammanhang, framlägga för Riksdagen det förslag, som af utredningen kunde föranledas.

Tillika hade uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 9, herr *G. A. Ahlstrand med flere* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning rörande inrättandet af en hofrätt i Norrland och därefter till Riksdagen inkomma med förslag i ämnet.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af herrar *Uppströms* och *Crusebjörns* samt herr *Ahlstrands* m. fl. ofvannämnda motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under ompröfning frågan om inrättande af särskild hofrätt för de norrländska länen eller vissa af dem samt efter verkställd utredning af jämväl samtliga öfriga frågor, som härmed kunde äga sammanhang, framlägga för Riksdagen det förslag, som af utredningen kunde föranledas.

Vid utlåtandet hade fogats reservation af herrar *Hedenstierna, Ödman, Petersson* i Påboda, *Eriksson* i Bäck och *Johanson* i Valared, hvilka yrkat, att herrar Uppströms och Crusebjörns samt herr Ahlstrands m. fl. föरेvarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till:

Herr Petersson i Påboda, som yttrade: Herr vice talman, mina herrar! Som af klämman i det nu föredragna utlåtandet inhämtas, har utskottet hemställt, att »Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under ompröfning frågan om inrättande af eu särskild hofrätt för de norrländska länen eller vissa af dem».

Utskottet grundar — såvidt det framgår af utskottets motivering — sin hemställan hufvudsakligen därpå, att antalet vid hofrätterna handlagda mål under 1902 skulle företett en betydlig stegring och att detta särskildt gäller Svea hofrätt. Utskottet anser därför, att Svea hofrätts arbetsbörd bör minskas, att det är nödvändigt att vidtaga åtgärder för minskning af den ökade balansen af mål, hvarefter utskottet tar under ompröfning olika utvägar för att nå detta syfte.

Minskning i arbetsbördan, säger utskottet — och det är ju alldeles riktigt — kan ske antingen genom en ökning af Svea hofrätts arbetskrafter eller en minskning i hofrättens jurisdiktionsområde. Vid valet mellan dessa alternativ kommer emellertid utskottet till den meningen, att utskottet för sin del föreslår inrättande af en ny hofrätt i Norrland eller, rättare sagdt, en skrifvelse om utredning i denna fråga. För att emellertid påvisa förut nämnda stegring och ökade balans af mål hänvisar utskottet till justitiekanslerns underdåniga berättelse och de däri intagna förteckningarna öfver hofrätternas arbete under det senaste decenniet.

Jag vet, att kammaren icke är mycket benägen att syssla med siffror. Men här i utlåtandet förekomma dock så mycket sådana, att det torde vara nödvändigt att vidröra dem för att kunna bilda sig ett omdöme i frågan. Om kammaren vill kasta en blick på dessa siffror, så finner den på sid. 10 i utlåtandet en redogörelse för »totalantalet af samtliga mål, hvilka under sista decennium förekommit till handläggning särskildt hos hvarje hofrätt». Af denna redogörelse framgår, att för Svea hofrätt antalet af mål, civila och kriminella, som år 1901 var 5,750, år 1902 ökats till 6,251. Men om man icke endast ser på siffran för år 1902, utan går något tillbaka i tiden, så finner man, att totalantalet af de mål, som årligen kommit på Svea hofrätts handläggning, understundom varit större än 1902 och att detta antal under tioårsperioden 1891—1902 stigit och fallit. Högst var det 1896; totalantalet uppgick då till 6,689 och öfversteg sålunda med öfver 400 det antal mål, som utgjorde Svea hofrätts arbetsbörd 1902. Och vill man dela upp denna sista tioårsperiod i två femårsperioder, så utgör medelantalet mål per år under den första femårsperioden 1893—1897 icke mindre än 6,411, under det att medelantalet

Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)

mål för den senare femårsperioden 1898—1902 utgör 5,830, hvilket visar, att medeltalet mål under den senare femårsperioden varit 573 mindre än under den förra femårsperioden af samma decennium.

Nu har visserligen antalet balanserade mål vid 1902 års slut varit högre än förut, ehuru antalet balanserade mål vid förra decenniets slut var ganska högt. Men det förhållandet, att antalet balanserade mål stigit, under det att totalantalet mål *icke* nämnvärdt stigit, har väckt justitiekanslerns uppmärksamhet, och uti inforrad redogörelse härom upplyses, att det bland annat berott därpå, »att under senare åren en stor del, ända till två tredjedelar af hofrättens ordinarie ledamöter och äldre adjungerade ledamöter, kallats till tjänstgöring såsom revisionssekreterare, sekreterare i kommittéer eller andra dylika uppdrag och på grund däraf måst i hofrätten ersättas med yngre krafter, och att under år 1902 till handläggning förekommit ett ovanligt stort antal vidlyftiga och svåra brottmål», hvarpå såsom exempel nämnas de Hansénska, Åkerbergiska och Kerfstedtska målen. Häraf ser man, att det varit mera tillfälliga omständigheter, som gjort, att balansen för det året blifvit så stor.

Går man nu till öfriga siffror, som förekomma i sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, så finner man, att antalet *afdömda tvistemål* vid häradsrätterna inom Svea hofrätts hela jurisdiktionsområde under femårsperioden 1891—1895 varit större än under den följande femårsperioden 1896—1900; medeltalet sådana afdömda tvistemål var för år under den förra perioden 5,373, för den senare däremot 4,556. Hvad antalet afdömda tvistemål vid rådstufvurätterna inom Svea hofrätts hela jurisdiktionsområde beträffar, så är medeltalet per år af sådana afdömda mål under femårsperioden 1896—1900 något mindre än under den närmast föregående femårsperioden. Antalet afgjorda *brottmål* hade väl ökats något under den senare femårsperioden. Men antalet *erlagda vad* var större under femårsperioden 1891—1895 än under femårsperioden 1896—1900. Om man granskar alla dessa redogörelser, som här förekomma, kan man sålunda enligt min uppfattning icke finna skäl i att vidtaga en sådan åtgärd som att i skrifvelse till Kungl. Maj:t begära utredning och framläggande af förslag rörande inrättande af en ny hofrätt. Det går väl icke an ändå att bygga en så pass viktig skrifvelse som denna på sådant motiv, som jag anser, att den ökade balansen af mål under år 1902 är, hvilken ju, såsom jag nu sökt visa, i själfva verket är en mera tillfällig omständighet.

Nu har sammansatta stats- och lagutskottet anført äfven andra skäl för denna sin hemställan och, bland annat, talat om, att de långa afstånden i Norrland till Svea hofrätt försvåra rättsskipningen och ofta utgöra ett hinder för norrländsk part, som vill hafva mål pröfvadt i högre instans, att muntligen afhandla detsamma med ombudet vid hofrätten o. s. v. Härtill ber jag att endast i förbigående få nämna, att som man vet, minska kommunikationerna afstånden och underlätta i väsentlig grad förbindelsen de olika orterna emellan. Och med hänsyn till kommunikationer har väl Norrland på senare tid kommit i betydligt bättre ställning än förut. Dessutom är att observera, att för den händelse en hofrätt under den närmaste tiden eller framdeles skulle komma att inrättas för Norrland, torde den väl san-

molikt komma att förläggas till Umeå. Om den saken voro icke meningarne delade inom sammansatta stats- och lagutskottet. Men nu är det att märka, att de allra flesta mål från det för den nya hofrätten afsedda området komma från de södra delarne, från Jämtlands och Västernorrlands län. Procenten erlagda vad just från Jämtlands och Västernorrlands län är mycket betydlig. Men afståndet mellan stora delar af Jämtlands eller Västernorrlands län och den nyinrättade hofrätten skulle väl icke blifva väsentligt mycket mindre än mellan dessa län och Svea hofrätt. Jag tror sålunda icke, att en ny hofrätt ur denna synpunkt skulle vara af särskildt stor betydelse, åtminstone icke för den långt öfvervägande delen af de rättssökande.

Vidare framhåller utskottet, att det framför allt skulle vara ett viktigt statsintresse att på allt sätt med det öfriga riket sammanbinda den stora nordliga landsdelen, och därutinnan instämmer jag till fullo med utskottet. Men att det skulle vara nödvändigt att inrätta en hofrätt i Norrland för att sammanbinda denna landsdel med den öfriga delen af landet, eller att denna skulle utgöra ett sådant band, det tror jag icke mycket på. Enligt min mening är Norrland redan mycket nära och mycket starkt förbundet med den öfriga delen af riket. Jag tror icke, att den befolkning, som bor i norra delen af landet, hyser mindre fosterlandskärlek, mindre nationella känslor än öfriga medborgare i vårt gamla Sverige. Våra norrlänningar äro nog svenskar och svensksinnade, och jag vill säga, att jag icke i någon landsdel funnit så starka uttryck för svenskheten som just i Norrland, när jag var där uppe. Men man sätter ju — som sagdt — gärna en dylik vacker stämpel eller etikett på hvarje fråga, som mer eller mindre berör denna landsdel.

Jag vill äfven erinra därom, att vi ju litet hvar äro öfvertygade om, att vi inom kort hafva att emotse ett förslag om reformerande af vårt rättegångsväsende, och äfven denna omständighet torde utgöra ett skäl att icke nu skrifva till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Med anledning af hvad jag nu anfört och med anledning af hvad som framhålles i reservationen skall jag, herr vice talman, be att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen och den där gjorda hemställan, att herrar Uppströms och Crusebjörns samt herr Ahlstrands m. fl. förvarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Johanson* i Valared instämde häruti.

Herr *Ahlstrand*: Herr talman, mina herrar! Den allsidiga och sakliga utredning, som frågan fått inom utskottet, kunde visserligen göra allt vidare tal om densamma obehöfligt, men såsom motionär skall jag nu be att här få säga några ord.

Den vid min motion fogade, af sekreteraren i justitiekanslersämbetet uppsatta, berättelsen om verkställd granskning af hofrätternas arbetsredogörelser för år 1902 visar en konstant stegring af balanserade mål i Svea hofrätt. År 1899 utgjorde antalet balanserade mål i Svea hofrätt 644, år 1900 650, år 1901 823, och år 1902 hade motsvarande siffra uppgått till den ansenliga summan af 1,315. Och

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

Angående inrättande af särskild hofrätt för norra Sverige.
 (Forts)

antalet balanserade mål stegras fortfarande, såsom jag erfarit genom förfrågan hos aktuarien i Svea hofrätt, hvilken lämnat mig uppgift om den vid 1903 års slut förefintliga balansen af *instämde* och *vädjade* mål. I totalbalansen för 1902, hvilken, såsom nämndt, utgjorde 1,315 mål, ingingo de instämde och vädjade målen med ett antal af 970 (de öfriga voro besvärsmål); balansen af de vädjade och instämde målen vid 1903 års slut utgjorde enligt aktuariens meddelande 1,148, hvilket innebär en stegring eller ökning af balansen med 178 af nämnda slag. Totalbalansen år 1903 kände icke aktuarien då till; den skulle enligt hvad utskottet sedermera inhämtat i Svea hofrätt uppgå till 1,409 (mot 1,315 år 1902). Besinnar man nu, att hela antalet af vädjade och instämde mål, som Svea hofrätts samtliga sju divisioner afgjort under år 1903, uppgår — äfven detta enligt aktuariens uppgift — till 1,247 och således med endast 100 öfverstiger antalet balanserade mål vid 1903 års slut, finner man, att för afarbetande af denna balans skulle krävas arbete af så godt som alla hofrättens ledamöter under ett helt år. Med andra ord, den höga balanssiffran för oafgjorda mål visar, att målen i allmänhet afgöras i Svea hofrätt ett år senare, än hvad fallet skulle blifva, om tillräcklig arbetskraft där finnes. Enligt hvad jag vidare erfarit af aktuarien i Svea hofrätt, har i år i januari månad inkommit närmare 50 *vädjade* mål mer än under januari månad nästlidet år. Detta förhållande pekar oförtydligt därpå, att tillströmningen af mål till Svea hofrätt fortfarande är mycket stark, så att med de arbetskrafter, som där finnas, föga eller ingen utsikt finnes att kunna afarbeta balansen. Häraf lider rättsskipningen, då ju ett tilltagande af de balanserade målens antal naturligtvis är liktydigt med ett långsammare afgörande af målen i allmänhet. För att råda bot på detta missförhållande lär man på något håll ha tänkt sig möjligheten af att förstärka Svea hofrätt med ytterligare en division, en åttonde. Men att detta skulle vara en fullt lämplig åtgärd, vågar jag bestämdt bestrida. Redan vid 1896 års riksdag anmärktes, att en hofrätt med sju divisioner skulle blifva en allt för vidlyftig apparat, att sammanhållningen skulle minskas och kontrollen försvåras genom en dylik åtgärd, förutom det att flera andra olägenheter därigenom skulle uppkomma. Att i en sådan farhåga ligger en god del sanning, kan väl icke af någon jäfvas, och genom att öka antalet divisioner i Svea hofrätt med ännu en, en åttonde, skulle de antyddas olägenheterna blifva ännu större. Svea hofrätt är emellertid redan nu för stor. Det är otänkbart, att hofrätten i sin helhet kan ha kännedom om de obefordrades inom verket duglighet, hvilket kan medföra, att hofrätten icke får de dugligaste personerna. Det kan redan under nuvarande förhållanden inträffa, att en person blir förordnad till fiskal, utan att hofrätten i sin helhet har kännedom om personen i fråga, och sedan denne väl blifvit fiskal, blir han säkerligen också i regeln hofrättsråd med tiden. En annan olägenhet härvidlag är den, att hofrätten på grund af sin storlek icke kan i sin helhet afgöra frågor om domares tjänstledighet och om förordnanden af vikarier, utan dylika frågor behandlas endast af två divisioner, så att fem divisioner icke ha någon befattning därmed. Men det är naturligtvis en viktig sak, att hofrätten i sin helhet

känner de vikarier, som den förordnar. Den åsikten, att Svea hofrätt är för stor, delas jämväl af hofrättens egna ledamöter.

Då det således är fråga om att vidtaga en sådan åtgärd som att dela Svea hofrätt, har man att välja mellan att antingen förlägga två hofrätter till Stöckholm eller ock utbryta en del af Svea hofrätt och förlägga en hofrätt till en annan ort. Fördelaktigt vore visserligen, om två divisioner i Svea hofrätt kunde få sysselsätta sig uteslutande med norrländska mål, genom hvilken anordning säkrare kännedom om norrländska förhållanden skulle vinnas hos hofrättens ledamöter, men långt bättre vore naturligtvis att få en hofrätt förlagd till själfva hjärtat af Norrland. De flesta mål, som nu förekomma i Svea hofrätt, äro från Norrland. Många af dessa mål äro af en särdeles invecklad beskaffenhet, beroende på de säregna förhållanden, som råda i Norrland. Förtrogenhet med de särskilda orternas egendomliga förhållanden, seder och bruk, är icke mindre önskvärd, när det är fråga om en öfverdomstol, än när det gäller en underdomstol, och helt säkert skulle större garantier för sakkunskap finnas, om den nya hofrätten förlades till Norrland.

Såsom i motionen påpekas, antog 1896 års Riksdag ett på Riksdagens eget initiativ tillkommet kungl. förslag att för vinnande af snabbare rättsskipning öfverflytta en division från Göta hofrätt till Svea hofrätt, så att från år 1897 har Göta hofrätt fyra och Svea hofrätt sju divisioner. Emellertid väcktes vid samma 1896 års riksdag förslag om, att Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts nyssnämnda framställning skulle i stället i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, sedan vederbörlig utredning skett, för kommande Riksdag framlägga förslag om beviljande af medel för inrättande af en hofrätt i Norrland. Sedan emellertid statsutskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, afstodo motionärerna, som framställt det nämnda skrifvelseförslaget, från sin hemställan och yrkade i stället på en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning af frågan om en särskild hofrätt för Norrland och om framläggande eventuellt af förslag därom. Ehuru väl icke detta förslag vann Riksdagens bifall, rönt det dock här stora sympatier, och vid anställd votering afgifvos för detsamma 49 röster i Första Kammaren och 75 i Andra Kammaren. Att man icke biföll förslaget, berodde väl antagligen därpå, att man ville se, huru Svea hofrätt under de nya, förändrade förhållandena skulle komma att verka. För öfrigt märktes visst icke någon afvoghet mot förslaget om inrättandet af en ny hofrätt för Norrland, utan man ville tvärtom snarare framhålla, att antagandet af Kungl. Maj:ts förslag icke skulle komma att hindra realiserandet i sinom tid af motionärernas tanke. Att tiden därför snart är inne, torde väl framgå af hvad jag nu anfört. Det är naturligtvis icke, som det bör vara, då en domstol icke kan nöjaktigt fungera. En långsam rättsskipning är ett ondt och ett allvarligt ondt, som med det snaraste bör afhjälpas. Af den långsamma rättsskipningen inom Svea hofrätt lida naturligtvis icke blott de fyra nordligaste länen, hvilkas representanter instämt i det föreliggande förslaget, utan äfven samtliga öfriga landskap, som höra under Svea hofrätts domvärjo.

Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)

Man har mot bifall till det förslag, som af motionärerna framställt, anfört, att hela vårt rättegångsväsen i en framtid kommer att reformeras i sådan riktning, att öfverrättsmålens antal därigenom kommer att minskas. Att man emellertid afvisar tanken på afhjälpan för närvarande af ett trängande behof inom vår lagskipning med förespeglningar om en framtida reform af hela vårt rättegångsväsen, måste, då jag faktiskt vet, att den frågan icke är aktuell, utan står i dag på precis samma punkt som för 20 år sedan, framkalla tanken på hvad man skulle kunna kalla »de obotfärdigas förhinder». Men äfven om denna väntade reform skulle om ett par eller flere decennier komma till stånd och äfven om densamma skulle medföra minskning i öfverrättsmålens antal, är obehöfligheten af en ny hofrätt därmed ingalunda ådagalagd. Snarare torde den väntade processuella reformen genom införande till äfventyrs af muntliga förhandlingar vid öfverdomstolarne göra en hofrätt för Norrland ännu mera af behövet påkallad. Det är naturligtvis för en rättssökande från Enontekis eller Gellivare en väsentlig skilnad, om han skall resa en 150 mil för att komma hit till Stockholm och om han endast behöfver resa till en central ort i Norrland.

Bland skäl, som anförts mot inrättandet af en särskild hofrätt för Norrland, är äfven det, att det skulle möta svårigheter att söka förmå fullt kvalificerade personer att söka sig dit upp, men därmed är det för visso ingen fara. Jag tror icke, att det kan med fog påstås, att de norrländska ämbets- och tjänstemännen, det må vara fråga om hvilket område som helst, äro sämre kvalificerade än ämbets- och tjänstemännen i mellersta och södra Sverige, så att farhågorna i nu ifrågakarande afseende torde nog vara öfverflödiga.

Ett annat skäl, som anförts för afslag å motionärernas framställning är det, att ledamöterna i en hofrätt, förlagd i Norrland, skulle blifva försoffade. Jag tror emellertid icke, att faran för en dylik försoffning är större i en norrländsk stad än t. ex. i Kristianstad eller Jönköping.

Såsom herrarne torde ha förnummit, har inom Svenska Advokatsamfundets Stockholmsafdelning en stark opposition blifvit hörd emot inrättandet af en hofrätt för Norrland. Bland andra argument har därvid anförts, att den nya hofrättens ledamöter skulle engageras i bolag och att de olägenheter, som förefinnas i nu ifrågakarande afseende, skulle kunna afhjälpas, därigenom att en division af Svea hofrätt skulle uteslutande sysselsätta sig med norrländska mål. Jag tror icke, att man behöfver spilla många ord på bemötandet af detta uttalande. Skulle någon vilja tillmäta denna opinionsyttring någon auktoritativ betydelse, vill jag endast erinra om det faktum, att för stockholmsadvokaterna äro de norrländska målen en synnerligen gifvande inkomstkälla, hvars befarade utsinande kan utgöra en förklaring nog till deras motvilja mot inrättandet af en hofrätt för Norrland.

Herr talman! Då det här i första hand endast är fråga om att begära en *utredning* rörande en obestridligen *samhällsnyttig fråga*, och då väl ingen, som har det allmännas intresse främst för ögonen, har anledning att frukta en dylik utredning, hoppas jag, att kam-

maren skall bifalla utskottets nu förevarande hemställan, till hvilken jag ber att få yrka bifall.

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

Med herr Ahlstrand förenade sig herrar *Nydal* och *Burman*.

Herr Staaff: Herr vice talman, mina herrar! Mot såväl de båda motionerna som det sammansatta utskottets utlåtande öfver desamma har jag först och främst en ganska väsentlig anmärkning att framställa. I dem alla tre åberopas den nya lagberedningens yttrande i fråga om en hofrätt i Norrland, men detta åberopande är efter min uppfattning något missledande. Jag kan icke lägga utskottet något till last härvidlag, ty jag finner det naturligt, att utskottet med det arbete, som dess ledamöter i öfrigt hafva icke kan så noga kontrollera alla af en motionär gifna uppgifter, men det synes mig dock, som om motionärerna här icke hade tillvägagått med nödig omsorg, då de lämnat den uppgift, hvarpå jag nu syftar. Hvad som i den ena motionen återgifves af den nya lagberedningens yttrande är visserligen fullkomligt riktigt citeradt, men det är att märka, att detta yttrande förekommer såsom ett moment uti en längre utredning om en ny hofrätts utflyttning, i hvilken utredning lagberedningen på det skarpaste betonar, att frågan om en ny hofrätts utflyttning har en helt annan betydelse under det gamla rättegångssystemet med dess skriftliga förfarande, af hvilket vi ännu begagna oss, än det skulle ha under ett sådant rättegångssystem, som lagberedningen förordar, nämligen med muntligt och omedelbart förhandlingssätt inför öfverdomstolarne. Detta är en mycket viktig omständighet, som man bör noga komma ihåg. Den, som genomläser nya lagberedningens utredning i denna fråga, kan efter min tanke icke få någon annan uppfattning, än att beredningens åskådning i detta hänseende ganska nära sammanhänger med dess uppfattning om hofrätts utflyttning. Jag tror därför, att detta argument, rätt besedt, helt och hållet förfaller.

Jag skall icke närmare inlåta mig på frågan om Svea hofrätts arbetsbörda, hvarom de föregående ärade talarne yttrat sig, utan jag vill endast i förbigående anmärka, att jag icke tror, att man får fästa allt för stort afseende vid utskottets åsikt, att sammanhållningen inom Svea hofrätt skulle äfventyras genom tillägg af ytterligare en division, ty den saken kan nog icke på rak arm och genom en subjektivt utkastad åsikt låta sig bestämmas, utan för att afgöra den frågan måste man taga hänsyn till de uttalanden, som vid en fullständig utredning af densamma kunna framkomma. Lika liten hänsyn kan jag för min del taga till utskottets påstående, att i den händelse att en ny division måste upprättas inom Svea hofrätt, finnes icke tillräckligt utrymme för en sådan i Svea hofrätts nuvarande lokaler, hvilket utskottet äfven sökt anföra som skäl för att inrätta en ny hofrätt i Norrland. Jag finner icke för min del, att orsak och verkan här stå i något rätt förhållande till hvarandra.

Hufvudsaken i denna fråga är väl att jämföra de nackdelar och de fördelar, som äro förenade med en utflyttning af en hofrätt till Norrland.

Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)

Hvad då först beträffar nackdelarne af en dylik utflyttning, skall jag icke vidare uppehålla mig vid dem. Jag vill endast påpeka, att därigenom skulle en ny årlig kostnad uppstå för staten. Hofrätten måste antingen hyra lokal eller också måste ny sådan byggas och sedermera underhållas; vidare måste lokalen förses med ljus och värme; därtill komma aflöningarna till presidenten, ledamöterna och tjänstemännen. Det skulle säkerligen här blifva för staten en ökad kostnad på en 30- 40,000 kronor.

Det gäller då här, alldeles oafsedt, huruvida några andra nackdelar finnas, om man kan anse, att denna årliga utgift af staten verkligen motsvaras af några fördelar för den landsdel, dit den nya hofrätten skulle förläggas.

Det är klart, att man då i första rummet bör taga i betraktande, huruvida *rättsskipningen* i Norrland skulle vinna någon väsentlig fördel genom en dylik anordning. Utskottet har för sin del mycket starkt betonat, att det finner, »att Norrland har ett berättigadt kraf på en förändring af den nu rådande ordningen för rättsskipningen i andra instans», och därefter säger utskottet: »De långa afstånden till Svea hofrätt och därmed följande dryga kostnader för färder dit utgöra nu ofta ett hinder för norrländsk part, som vill hafva mål pröfvadt i högre instans, att muntligen afhandla detsamma med ombudet vid hofrätten eller att vid denna rätt få vittnen afhörda, en olägenhet, som kommer att göra sig allt mer gällande i den mån hofrätterna komma att begagna den dem genom 1901 års ändring i rättegångsordningen lämnade rätt att till vinnande af upplysningar anställa muntliga förhör med parterna.» Den hufvudsakligaste fördelen, som utflyttningen af en ny hofrätt skulle medföra härvidlag, vore den, att parterna, som i allmänhet icke personligen infinna sig vid hofrätten, skulle kunna få tillfälle att sammanträffa med de ombud, som sköta deras mål i hofrätten. Åtminstone skulle detta kunna ske i en del fall. Jag vill emellertid påpeka, att det enligt min erfarenhet endast är i ett fåtal fall, som de norrländska målen vid hofrätten skötas af andra advokater — fränsedt kommissionärerna — än de, som skött dem i underrätterna, och så förmodar jag, att allt framgent skall komma att blifva fallet. Vid sådant förhållande tror jag, att den nämnda fördelen i själfva verket i högst betydlig mån inskränkes, ty parterna äro ju redan nu i tillfälle att förhandla med sina ombud på den ort, där de själfva bo, och dessa ombud ha sedan en kommissionär här i Stockholm, som mekaniskt sköter om saken. Så går det vanligen till; jag kan naturligtvis icke anföra någon statistik i detta afseende, men min nyss uttalade uppfattning torde nog vara den riktiga.

Hvad för öfrigt beträffar de fall, där parterna verkligen resa för att träffa sina ombud eller, såsom ju någon gång kan hända, resa, emedan på deras ort icke finnes någon person, som är lämplig som ombud, eller emedan de vilja ha en på annan ort boende person till ombud, undrar jag dock, om ens därvidlag fördelen af en hofrätt uppe i Norrland vore så stor. För dem, som bodde norr om den stad, dit hofrätten skulle förläggas, skulle det i sådana fall blifva en viss fördel, men knappast så för dem, som bodde söderut från staden.

För de flesta af dessa skulle det nog icke spela någon roll, om de i stället vore tvungna att fara till Stockholm, i all synnerhet om de hade något annat att uträtta där. Mången finner det säkerligen för- enadt med både nytta och nöje att fara ned till hufvudstaden.

Hvad angår det, att parterna skulle med större lätthet få sina vittnen hörda vid en norrländsk hofrätt än vid Svea hofrätt, vågar jag bestämdt säga, att det skälet är ofantligt tunnt, ty då hofrätten tillåter vittnesförhör, hvilket, som bekant, icke förekommer i samma utsträck- ning som vid underrätt, utan endast efter förberedande pröfning, för ordnar hofrätten, att detta vittnesförhör skall försiggå vid någon underrätt, vanligen vid den, som i första instans handlagt målet, eller ock vid den, som med hänsyn till vittnenas boningsort är den lämp- ligaste. Vittnesförhör vid själfva hofrätten torde vara ganska ovanligt med undantag af sådana fall, där vittnena bo i eller alldeles invid den stad, där hofrätten har sitt säte.

Utskottet har äfven ansett, att om en särskild hofrätt inrättades för Norrland, skulle parterna lättare kunna komma i åtnjutande af den fördel, som skulle ligga däri, att denna hofrätt då skulle kunna i större omfattning, än hvad nu kan ske, begagna sig af den hof- rätternas genom 1901 års ändring af rättegångsordningen medgifna rätten att anställa muntligt förhör med parterna. Jag kan emellertid icke finna annat, än att en sådan uppfattning är beroende helt och hållet på ett misstag, ty så vidt jag vet, var det icke genom den år 1901 gjorda ändringen i rättegångsordningen, som hofrätternas fingo en dylik rätt, utan hofrätternas hade nog en sådan redan förut, fastän de nästan aldrig begagnade den. Jag tror icke heller, att de fram- deles komma att i någon större grad begagna sig af densamma, ty såsom hofrättssystemet nu utvecklats sig, går det icke att utan en mycket mera genomgripande reform än den, som gjordes år 1901, komma någon vart i afseende å större kommunikation mellan hofrätt och parter, än hvad hittills under en lång tidsföljd varit fallet.

Vidare säger utskottet: »Inrättandet af en hofrätt i Norrland skulle emellertid enligt utskottets uppfattning verka fördelaktigt icke blott för allmänheten, som i denna domstol skulle finna ett ökad rättsskydd, utan äfven på öfverdomstolen själf, i det att, enligt hvad utskottet föreställer sig, den nya hofrätten skulle i större proportion, än i Svea hofrätt kan äga rum, rekryteras bland unge män, som börjat sin tjänstgöring vid de norrländska underdomstolarna.» Jag har emellertid litet svårt att förstå detta skäl, med den koncentrerade form, hvori utskottet här framställt det. Om det verkligen skulle vara så, att de unga jurister, som gjort sina lärospån vid de norrländska domstolarne, tillbakasättas eller styfmoderligt behandlas af Svea hofrätt, är detta utan tvifvel ett stort missförhållande, men ett missförhållande, som väl kan och bör rättas genom helt andra åtgärder än inrättande af en ny hofrätt, nämligen genom ett ingripande från vederbörandes sida, som korrigerar detta förhållande och låter de norrländska juristerna komma i samma ställning som de jurister, som vid andra, till Svea hofrätt hörande, domstolar gjort sina lärospån.

Jag kan således för min del icke godkänna de skäl, som utskottet anfört för att visa, att Norrland genom att erhålla en särskild

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)

hofrätt skulle vinna några afsevärda fördelar i fråga om rättsskipningen. Hufvudsaken är, att man kommer ihåg, att ett fullständigt skriftligt rättegångsförfarande äger rum vid hofrätterna, och hofrättens ledamöter sitta inom slutna dörrar utom all offentlighet, så att der gör parterna precis detsamma, om de bo i Stockholm, i Ystad, i Haparanda eller i månen, ty de kunna i alla fall icke komma i någon annan förbindelse med hofrätten än skriftligen.

För min del, herr vice talman, tvekar jag icke att uttala, att jag först nu närmar mig det egentliga skälet, som har legat till grund för, att denna sak har samlat en så stor majoritet i utskottet. Detta skäl är, skulle jag tro, den varmhjärtade och af mig högt skattade sträfvan att bereda den öfre landsdelen alla möjliga fördelar. Men jag måste säga, att redan *det*, att den fördel, man skulle bereda denna landsdel genom en institution, som är afsedd för rättsskipningen, men som ingalunda, hvilket jag trott mig här hafva ådagalagt, just i det afseendet innebär någon fördel — redan *det*, säger jag, bör väl väcka betänksamhet.

Hvilken fördel återstår då i själfva verket? Ja, jag kan icke förstå annat, än att den fördel, som återstår, nog mycket hvilat på den här i landet kvarlevande, kanske litet vidskepliga, föreställning, att det skulle vara något så utomordentligt att hafva ett ämbetsverk med gentila ämbetsmän på nära håll — någonting, som jag för min del icke tror. Och jag tror framför allt icke, att ämbetsverket skulle för *landsdelen* vara af någon synnerlig betydelse. Det är ju aldeles gifvet, att, om det är fråga om ett ämbetsverk, som är afsedt att verka lifgifvande och befruktande för hela landsdelen, *det* blir ett helt annat spörsmål, ett spörsmål af helt annan vikt och betydelse. Jag frågar, ifall det finns någon enda utaf dem, som hafva understödt detta utskottets utlåtande, som verkligen kan stiga upp och säga, att en hofrätt verkar lifgifvande och befruktande. Om så skulle vara, skulle det på det högsta förvåna mig. För den särskilda ort eller för den stad, där denna hofrätt skulle förläggas, kan det naturligtvis blifva ganska behagligt och trefligt. Hvar detta skall bli, är ju ännu icke bestämdt, och jag förmodar, inom parentes sagdt, att det fridens och enighetens band, som nu sammanhåller motionärerna, mycket hastigt kommer att brista, ifall det verkligen på allvar blir fråga om, *hvar* hofrätten skall förläggas. Då lär det bli ett förskräckligt kolorum om den saken. Emellertid: den enda verkliga, om man skall kalla den så, fördelen, *den* är rent lokal. Det gäller den stad, dit hofrätten kommer, men gäller sannerligen ej många mil utom stadens omkrets.

Vid sådant förhållande och då jag för min del ej heller kan underkänna det berättigade uti reservanternas erinran därom, att man icke bör fastläsa institutioner, som dock börja att betraktas allt mer och mer såsom föråldrade, genom att upprätta nya i analogi med dessa gamla redan föråldrade — jag erinrar särskildt om, att här skulle upprättas ett nytt presidentämbete, hvilket dock så många gånger påvisats vara ett sådant ämbete, som snarare bör indragas än upprättas nya exemplar utaf — kan jag icke finna annat, än att man här föreslår oss att binda staten vid en onödig kostnad, som, ifall

den skulle gifvas åt Norrland, helt säkert med precis samma belopp kunde gifvas på annat sätt, så att den blefve till långt större välsignelse och nytta för denna landsdel.

Jag yrkar således afslag å utskottets hemställan.

Herr Oberg: Herr vice talman! Det är förnämligast herr Peterssons i Påboda yttrande, som uppkallat mig. Han behagade bland annat säga, att därest en ny hofrätt skulle inrättas och förläggas till Norrland, så var allmänna meningen inom utskottet, att den skulle komma att stationeras i Umeå, och att, om så skedde, en stor del af den befolkning, som skulle komma att lyda under den nya hofrätten, icke skulle i afseende å afståndet och kommunikationerna få det stort bättre, än hvad befolkningen för närvarande hade. Han sade vidare, att exempelvis Västernorrlands län skulle, efter hans uppfattning och kännedom, icke få det närmare till en eventuellt ny hofrätt i Umeå, än befolkningen där för närvarande har till Svea hofrätt. Då jag är en af dem, som representera Västernorrlands län, kan jag naturligtvis ej låta vara oemotsagdt denna, så att säga, godtyckligt valda uppgift. Ty verkliga förhållandet är, att exempelvis de valmän, som jag inom Västernorrlands län representerar, komma att få ett afstånd till den eventuellt nya hofrätten i Umeå af högst 10 å 12 mil, under det att samma dessa mina valmän till Svea hofrätt, dit de nu höra, hafva minst 73 mil. Däraf se herrarna, huru oförsiktigt den ärade utskottsledamoten har handskats med siffror, hvilket tyder på att han alldeles icke är inne i de lokala förhållandena och afstånden, som finnas däruppe. Då emellertid naturligtvis många af kammarens herrar ledamöter lyssnat till dessa hans uppgifter, har jag ansett mig pliktig att med dessa ord gensäga dem.

Hvad åter angår själfva saken, är det helt naturligt, att jag, såsom norrländsk representant, jämte mina öfriga kamrater från Norrland mer än en gång insett de svårigheter, som äro rådande till följd däraf, att vi lyda under Svea hofrätt, som är så öfverlastad med göromål, att jag naturligtvis med själ och hjärta hängifver mig åt det förslag, som här nu bragts å bane, och vill jag fördenskull, till den ringa kraft och verkan det kan hafva, yrka bifall till utskottets hemställan, under uttalande af min synnerliga tacksamhet för den välvilliga behandling, detta vårt stora önskningsmål af utskottet rönt.

Skulle jag tillägga något vidare, skulle jag be att få säga, med anledning af herr Staafts påstående, att det vore likgiltigt hvar en hofrätt är stationerad, det för oss i Norrland, liksom för många andra inom landet, är en nödvändig sak, en mycket viktig omständighet, att vi beredas, genom kortare afstånd till öfverdomstolen, tillfälle att få konferera med det ombud, som skall företräda oss i hofrätten. Ty såsom nu är förhållandet, då afståndet är så ofantligt stort, såsom jag nyss nämnt, är det icke möjligt att genom muntliga samtal åstadkomma fullständiga uppgifter, som dock gifvetvis har stor betydelse för målats rätta behandling.

Då jag slutligen tror, att den utredning, som af sammansatta stats- och lagutskottet i förevarande fråga förebragts, innefattar lika

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.* fullt och tungt vägande skäl som de, hvilka hafva anförts från mot-
sidan, så skall jag, herr vice talman, nu åtnöja mig med att, under
åberopande af dessa goda och verkligen sakliga skäl, hemställa till
kammarens ledamöter om bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Bergendahl: Herr vice talman, mina herrar! Det är nu icke sällan, som man vädjar till den anslagsgivande statsmakten för Norrlands räkning, och det måste erkännas, att Riksdagen alltid välvilligt tillmötesgår sådana anslagskräf. Men om man nu icke skulle känna sig hågad att tillmötesgå de anspråk, som hafva framställt, så beror det helt visst icke på att intresset för Norrland har minskats, men man har svårt att finna, att verkligen praktiska fördelar stode att vinna genom inrättandet af en ny hofrätt med bibehållande af den rättegångsordning, som för hofrätterna nu är gällande. Ja, jag vågar nästan påstå, att en ökning af hofrätternas antal utan sammanhang med en rättegångsreform kan medföra vissa olägenheter och verka hinderligt för denna reforms genomförande.

En ombildning af vårt rättegångsväsende är helt visst oundviklig, och en sådan reform kan icke få dröja alltför länge. Det inser nog litet hvar. Långsamheten i rättsskipningen har numera alstrat ganska olidliga förhållanden, och jag vet, att många hellre afstår från sin rätt i stället för att, för dess utfående, anlita domstolsvägen, på hvilken väg han först efter många år nådde sitt mål. Men af denna långsamhet i rättsskipningen lider icke blott Norrland, utan i ungefär samma grad landet i öfrigt, Götaland likaväl som Svealand och Norrland. Den rättegångsreform, som behöfs, är icke inrättandet af en ny hofrätt.

Det har på senare tider uttalats — och dessa uttalanden ha kommit från ganska auktorativt håll — att hofrätterna med den nuvarande skriftliga proceduren icke skulle vara så behöfliga för rätts-säkerheten, utan att de till och med skulle kunna afskaffas. Jag vågar icke uttala en sådan åsikt, hvilken här skulle förefalla bra kättersk. Men jag undrar icke på, att en sådan åskådning kunnat göra sig gällande. Ty hofrätterna döma nu på alldeles samma bevismateriel som sedan högsta domstolen, hvilken kanske icke tager så mycket hänsyn till den uppfattning, som inom hofrätten gjort sig gällande. Jag tror därför, att det vore synnerligen oklokt att med den nuvarande rättegångsproceduren utvidga hofrättssystemet. Vi veta icke, hvilken rättegångsreform vi kunna få. Antag, att den mynnar ut — det är en önskan, som redan med skärpa framhållits — i inrättandet af specialdomstolar, handelsdomstolar, sjöfartsdomstolar och särskilda kriminaldomstolar; målen från dessa domstolar behöfva väl icke gå till en mellaninstans. Från specialdomstolarna, där lek-mannakapskapen arbetar tillsammans med juris prudensen, böra målen gå direkt till högsta instans, liksom ju förhållandet är med ägodelningsrättsmålen. Om detta skulle blifva förhållandet, kan en besparing af hofrätternas arbetskrafter ske i stället för en ökning af dem. Skulle åter rättegångsreformen afse ett frånträdande af den nuvarande skriftliga proceduren och efterträdas af en kontradiktorisk förhand-

lingsprocedur med muntlig plädering utaf auktoriserade sakkörare, behöfves en utflyttning af hofrätterna, men efter en särskild plan.

Då kan frågas: Är verkligen behöfvet af en särskild hofrätt för Norrland så trängande, att man icke kan afvakta den tidpunkten, då frågan om en rättegångsreform på allvar skall tagas under öfvervägande? Jag kan icke finna, att den utredning, som här föreligger i frågan och för hvilken den ärade talaren på kalmarbänken redogjort, gifver vid handen, att behöfvet i nämnda afseende är så trängande. Af denna utredning framgår ju, att det antal mål, som under sista femårsperioden handlades af Svea hofrätt, med ett årligt medeltal af 575 stycken understiger det antal, som samma hofrätt handlade under den föregående femårsperioden, och det har äfven af den ärade talaren på kalmarbänken påvisats, att tvistemålen vid underrätterna i de fyra norrländska länen, hvarom fråga nu är, under den senaste femårsperioden förekommit i mindre antal än förut. Det återstår således såsom skäl för norrlandshofrättens inrättande, att antalet balanserade mål i Svea hofrätt är så stort. Det har här redan emellertid påpekats, att den balans, som i detta afseende förefanns från år 1902 till år 1903, berodde på särskilda förhållanden, som äfven här blifvit angifna. Till äfventyrs kan man antaga, att anledningen till en dylik balans äfven är att söka i den arbetsmetod, som i hofrätterna användes, hvilken arbetsmetod kanske icke är så fruktbringande, som man skulle kunna önska. I hofrätterna nedlägges nog rätt mycket arbete på hvad som kan förefalla mindre väsentligt och mindre betydelsefullt, hvarigenom arbetsprodukten icke blifver den, som vore önskvärd.

Jag kan icke — i likhet med föregående talare — finna, att de fördelar, som en särskild hofrätt för Norrland skulle bereda, skulle vara så synnerligen stora. De skäl, som i motionerna och i utskottets utlåtande blifvit anförda till förmån för en dylik hofrätt, ha här redan bemötts, och jag skall därför endast helt flyktigt vidröra dem.

Sälunda säges det, att en af de fördelar, som inrättandet af en särskild hofrätt för Norrland skulle medföra, vore den, att norrlänningarne därigenom skulle få lättare och bekvämare tillträde till hofrätten. Jag kan emellertid icke finna, att det skulle vara svårare för dessa att skicka sina rättegångshandlingar till Stockholm än till Hernösand eller Umeå eller hvar den norrländska hofrätten nu skulle komma att ligga. Någon annan kommunikation emellan hofrätterna och de tvistande parterna torde i det stora hela icke förekomma än genom de ombud, som hafva i uppdrag att till hofrätterna inlämna rättegångshandlingarne.

Jag kan icke heller finna, att den förutsättningen är riktig, att, därest en hofrätt blir förlagd till Norrland, denna därigenom skulle komma i besittning af större sakkunskap och kännedom om de särregna norrländska förhållandena, än hvad som är möjligt för en hofrätt här i Stockholm. Om ledamöterna i en hofrätt, förlagd i Norrland, äro hänvisade blott till arbete å sina ämbetslokaler utan att ha tillfälle att deltaga i näringslivet, tviflar jag på, att de kunna få större kännedom om de för Norrland egendomliga rättstvisterna än hvad de kunde erhålla här i Stockholm. För öfrigt föreställer

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)* jag mig, att förhållandena i Norrland knappast äro så säregna, att man icke genom en klar framställning af desamma kan få en rätt god uppfattning om dem och deras skiljaktighet från förhållandena i andra delar af riket.

Jag vill icke upptaga tiden längre med att orera om denna sak. Jag vill endast framhålla som min bestämda öfvertygelse, att det vore högligen oklokt att utan sammanhang med en rättegångsreform nu öka hofrätternas antal.

På dessa af mig nu angifna skäl ber jag att få yrka afslag å utskottets framställning och bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Af utskottsledamöterna från denna kammare ha endast herr Zetterstrand och jag varit med om det slut, hvartill utskottet i denna fråga kommit, och då nu herr Zetterstrand ej är tillstädes, blir det således min skyldighet att här försvara utskottsbetänkandet mot det kompakta motstånd, som i denna kammare tyckes möta det föreliggande förslaget.

Jag vill till en början nämna, att jag anser, att de särskilda motiven till utskottets hemställan kunde ha blifvit fullständigare framställda, än hvad nu blifvit fallet. Jag hade också för min del gjort upp ett förslag i den vägen, men hade den olyckan att förbise, att den slutliga justeringen af det nu föreliggande betänkandet hölls vid ett särskildt sammanträde, så att jag kom för sent med mina tillägg; eljest skulle jag ock ha reserverat mig i en viss del af motiveringen. Jag har velat nämna detta med anledning af de invändningar, som här blifvit gjorda mot några detaljer i utskottets betänkande, oafsedt att dessa invändningar äro allt annat än korrekta.

Hvad själfva frågan beträffar, vill jag säga, att jag icke tycker, att södra och mellersta Sverige borde ställa sig så nedlåtande gentemot Norrland i denna fråga, liksom i många andra frågor, som röra den delen af vårt land, utan låtom oss betrakta Norrland såsom en integrerande del af riket och icke blott såsom en utmark, som icke får hafva lika stora anspråk som öfriga delar af landet. Herr Bergendahl sade, att Norrland ofta gör anspråk på anslag och att Riksdagen också med största välvilja beviljar sådana, men jag vill därvid anmärka, att Norrland betalar detta och betalar sannolikt mycket mera, än det får. Norrland betalar ju ut icke så obetydligt i lifsmedelstullar — särskildt i spannmåls- och fläsktull — och i andra tullar, för att nu icke tala om hvad den norrländska järnmalmen och de norrländska skogarne inbringa åt landet, och man kan därför icke säga, att man består Norrland mer, än det gifver tillbaka. Om man gör upp debet och kredit mellan Norrland och det öfriga Sverige, skall man nog finna, att det är Norrland, som får bestå de mesta fiolerna, men att det är de södra och mellersta delarna af Sverige, som för de norrländska pengarne få åtnjuta förmånen af hvarjehanda slag.

Herr Petersson i Påboda sade, att norrlänningarne äro utan vidare förändringar i hög grad fästade vid det öfriga landet. Ja, det behöfver man icke alls betvifla, liksom man icke heller har anledning

betvifla, att invånarne i södra och mellersta Sverige äro fästade vid Norrland, men det är den skillnaden, att dessa senare — och herr Petersson i Påboda också till äfventyrs — icke äro lika mycket fästade vid Norrland som vid södra och mellersta Sverige med alla de fördelar, som under tidernas lopp bereds dessa delar af riket.

Med dessa anmärkningar har jag blott velat framhålla, att vi icke få se denna fråga ensidigt ur södra och mellersta Sveriges synpunkt, utan böra tänka på, att det här gäller en del af landet, som numera bör vara likställd med öfriga delar af riket, en landsdel, som fått stor betydelse på grund af sina skogar och sin järnmalm, men tillika en farlig betydelse på grund af grannskapet med ett mäktigt rike och på grund af de språkförhållanden, som där råda och hvilka kunna leda till förvecklingar. Allt detta gör, att vi böra ställa Norrland på samma fot som det öfriga riket och bereda det samma institutioner som detta och befordra det nationella intresse där uppe lika mycket som här nere. Detta är ett af hufvudskälen till, att jag ansett mig böra vara med om den nu föreslagna skrifvelsen.

När frågan om inrättande af en särskild hofrätt för Norrland vid föregående tillfällen varit före — äfven inom Riksdagen —, hafva uttalats stora sympatier för ett dylikt förslag. Man har endast sagt: vänta ännu litet, frågan bör anstå till en något lämpligare tidpunkt. Under den diskussion, som i dag ägt rum i denna fråga här i Riksdagen, ha såväl i denna kammare som i Första Kammaren från alla möjliga synpunkter anförts enligt min mening alldeles ohållbara skäl emot det nu föreliggande förslaget antagande, och däraf framgår, att denna fråga icke fallit framåt, utan snarare bakåt, men det torde väl ändå icke vara Riksdagens mening. Hvad angår nya lagberedningens förord för inrättandet af flere hofrätter, så skedde detta visserligen särskildt ur den synpunkten, att beredningen ville införa muntliga och offentliga förhandlingar vid hofrätterna. Frågan om en särskild hofrätt för Norrland framhölls dock af beredningen såsom en fristående fråga, som borde »utan uppskof tagas under öfvervägande». Särskilda skäl ansågs nämligen tala för, att en dylik hofrätt borde inrättas, så att Norrland i det afseendet blefve likställd med öfriga delar af riket.

Man kan då fråga, hvilken nytta en särskild hofrätt för Norrland skulle medföra för denna landsdel. Därpå kan svaras, att den skulle medföra alldeles samma nytta för Norrland, som Svea hofrätt medför för Svea land samt Göta och Kristianstads hofrätter för de delar af riket, som de omfatta. Skulle någon vilja påstå, att alla dessa hofrätter böra bort, emedan de icke göra någon nytta, ja, då förfaller också frågan om inrättande af en särskild hofrätt för Norrland; men om man anser, att de nu befintliga hofrätterna göra någon nytta just genom den belägenhet de hafva, då måste man också medgifva, att en norrländsk hofrätt skulle på grund af sin belägenhet medföra precis lika mycken nytta.

Reservanterna ha som skäl för sin afstyrkande hemställan särskildt framhållit, att vi ha att emotse en ny domstolsorganisation och att det därför är olämpligt att nu inrätta en ny öfverdomstol, som sedan möjligen kunde befinnas obehöflig. Jaså? Jag visste verk-

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)

ligen icke, att vi bade att emotse en ny domstolsorganisation. Man har eljest ansett, att den frågans lösning ligger ganska långt fram i tiden, och för öfrigt kan väl ingen tänka sig, att den nya domstolsorganisation, som vi en gång möjligen få, skall leda till, att man tager bort någon hofrätt; man vill ju endast genom ändringar i arbetsordningen gifva hofrätterna nya uppgifter. Jag tycker för min del, att det är att kasta blicken väl långt och snedt ut i det okända, när man anför ett dylikt skäl.

Ett skäl — visserligen ett biskäl, men ett viktigt sådant — för bifall till det nu föreliggande förslaget är, såsom utskottet i början af sin motivering framhåller, den omständigheten, att antalet balanseerade mål i Svea hofrätt ökats högst betydligt på senare åren. Motståndarne till förslaget om inrättande af en särskild hofrätt i Norrland anse, att nu antydda missförhållande skulle kunna afhjälpas därigenom, att en ny division komme till stånd inom Svea hofrätt. Enligt min mening — och den delas af en stor mängd jurister — skulle emellertid Svea hofrätt blifva alltför stor, om antalet divisioner inom densamma skulle ytterligare ökas. Arbetsprodukten i ett så stort ämbetsverk som Svea hofrätt ökas icke i samma proportion, som nya krafter kommo till. I ett alltför stort verk är det icke den sammanhållning eller den fruktan för chefen eller det intresse för arbetet som i ett lagom stort verk. Men det är å andra sidan gifvet, att en hofrätt icke bör vara allt förliten. Om det nu visar sig vara nödvändigt att upprätta en ny division, anser jag det vara högeligen oriktigt att icke förlägga denna till Norrland samt taga ytterligare två divisioner från Svea hofrätt och sålunda bilda en hofrätt för Norrland. Detta går mycket lätt för sig, ty med hänsyn till, att tanken på en särskild hofrätt för Norrland förr eller senare bör komma att realiseras, har man i fullmakterna för vissa ledamöter i Svea hofrätt inryckt, att de, om så skulle påfordras, äro skyldiga att låta sig förflyttas. De äro nog rädda för en sådan förflyttning och ha därför blifvit oangenämt berörda af det nu föreliggande förslaget, och jag är öfvertygad om, att de uppmanat hvarje riksdagsman, som de träffat, att för all del icke rösta för förslaget, emedan det vore menligt för vår rättegångsordning, och dylikt. Det är jag aldeles lifligt öfvertygad om.

Vidare röner denna sak ett våldsamt motstånd äfven från s. k. höjjurister. De drömma om en ny rättegångsordning, som skall medföra ett nytt, modernt, fullständigt omstöpt rättegångsväsen. Det är en vacker dröm. Jag känner igen det; många jurist har nog drömt den drömmen. Dessa säga: Vi skola icke vidtaga några förbättringar i det närvarande tillståndet, utan vi skola säga nej till hvarje, äfven aldrig så liten förbättring i det nuvarande rättegångsväsendet för att samla så mycket missnöje som möjligt, och detta missnöje skall sedan verka som en mina, som skall spränga hela vår nuvarande rättegångsordning. Jag gillar icke denna åskådning. Jag anser det vara orätt att låta hela generationer vara utan dylika partiella förbättringar. Jag tror icke heller, att en ny rättegångsordning vinnes genom att samla allt möjligt missnöje, utan jag tror, att detta endast ytterligare skulle fördröja antagandet af en ny rättegångsordning.

Det är ganska lustigt att höra reservanternas uttala den förmodan, att den balans, som uppstått i Svea hofrätt, beror på tillfälliga orsaker. Nej, mina herrar, varen lifligt öfvertygade om, att den alltjämt kommer att ökas! Och hvarför den skall komma att ökas, kan jag lätt visa herrarne. Reservanternas säga själfva, att justitiekanslern af hofrätten som första skäl för balansen fått veta, »att under åren i början af 1890-talet för nedbringandet af befintlig balans arbetet i hofrätten forcerats till en grad, som i längden icke kunnat vidhållas». Det är helt visst det hufvudsakliga skälet. Detta kalla reservanternas för »tillfällig orsak». Det är — det får jag säga — en bra optimistisk uppfattning af människonaturen. Tro herrarna kanske, att, sedan man funnit, att man forcerat för mycket och därför gått tillbaka till att arbeta mera makligt, man åter skall börja forcera arbetet? Nej, det inträffar icke.

Som det andra skälet anföres »att under senare åren en stor del, ända till två tredjedelar af hofrättens ordinarie ledamöter och äldre adjungerade ledamöter, kallats till tjänstgöring såsom revisionssekreterare, sekreterare i kommittéer eller andra dylika uppdrag och på grund däraf måst i hofrätten ersättas med yngre krafter». Det är alltid så; det är ej heller något tillfälligt. Slutligen anföres, »att under år 1902 till handläggning förekommit ett ovanligt stort antal vidlyftiga och svåra brottmål». Ja, det kan man alltid säga; hvartenda år har det varit stora mål, som af Svea hofrätt afgjorts. När det anmärkes något på arbetsprodukten, så har det alltid svarats: vi ha så stora mål. De »tillfälliga orsaker», som reservanternas trots sig finna, äro således mycket konstanta; det kan jag lifligt intyga.

I denna fråga vore synnerligen mycket att säga, speciellt beträffande de skäl, som i Första Kammaren och äfven nu här anförts emot saken, men då frågan i alla fall redan fallit, skall jag icke upptaga tiden med att detaljeradt inlåta mig därpå. Hvad som gjort, att jag särskildt intresserat mig för denna sak, har icke varit frågan om specialiteterna i en framtida rättegångsordning. Icke heller inverkar på mig, att erfarenheten skulle visat, att det är högst få mål, som — hur var det en talare yttrade, jag kommer icke riktigt ihåg hur han sade — som parterna själva bevaka genom att resa till Stockholm; utan det som gjort, att jag icke kan underlåta att intressera mig för denna sak är, att det är så stora lager af befolkningen i Norrland, som aldrig kunna få någon som helst rätt, därför att de bo så långt borta från rättsskipningen. Jag har besökt hundratal platser där uppe, och ofta har jag hört samma klagan, att de icke kunna få någon rätt, ty de kunna ej resa till Stockholm. Såsom stockholmare skulle jag naturligtvis intressera mig för att Norrland fortfarande vore underlagdt Stockholm såsom ett lydland — ty det är det faktiskt, det är rent af en mjölkko — så att alla norrlänningars domare och advokater skulle få bo i Stockholm och där ha deras rättegångar om hand. Jag finner, som sagdt, att jag såsom stockholmare egentligen borde tala för detta, men jag kan det icke, ty det är orättvist, det kan icke försvaras, att på detta sätt i blindo söka upprätthålla företrädesrättigheter, som, säga hvad man säga vill, äro dömda att förr eller senare gå all världens väg. Hvarför icke

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts)

göra rätt genast i stället för att gå så där och tjura emot år efter år och föranleda onödiga tryckningskostnader i riksdagshandlingarne! Dessa människor säga: Vi bo i lappmarken eller på andra långt aflägsna ställen, vi skulle nog behöfva fullfölja våra mål och tala med en rådgifvare, men afstånden omöjliggöra det. Men gif då äfven oss en rättsskipning, låt den komma oss något närmare. Häremot invänder man nu: Det gör ingenting, det går så fort i våra dagar att komma till Stockholm. Herrarna kunna emellertid vara öfvertygade om, att de många kilometerna komma ändå upp på reseräkningarna och jämte det ökade dagantalet göra hundratals kronor på räknin-garna. Kan man då undra på att de tycka, att det vore bättre att få resa till ett närmare ställe!

Vidare är det en annan sak, som intimt sammanhänger med detta. Det är synnerligen svårt för invånarne där uppe att få någon juridisk hjälp alls. Det har till norrlandskommittén framförts så många yrkanden om detta. Kommittén är därför nästan betänkt på nödvändig-heten af rättshjälp åt den norrländska befolkningen genom statens mellankomst. Då nämligen all ekonomisk makt ligger hos sågverks-bolagen där uppe och bönderna vid sin ständiga kamp om sina ägo-delar, som man vill ta ifrån dem, merendels stå i strid mot bolagen, så stackars den arma advokat där uppe, som ville försöka hjälpa en bonde! Då får han icke något klientel från bolagen, och man kan icke begära, att han på detta sätt skall uppoffra sig. Därför, då ingen annan utväg finnes, så ha de ingenting annat att göra än att med yttersta nöd skrapa ihop, om de så kunna, till en resa till Stockholm. Men i de flesta fall få de resignera. Om genom inrättandet af en norrländsk hofrätt tyngdpunkten vid rättsskipningen flyttades litet mer norrut, som icke är mer än rätt, så skulle kring denna hofrätt sannolikt också komma att uppstå ett mera själfständigt advokatstånd, som skulle kunna bevaka befolkningens intressen. Då skulle detta vara ett steg vidare emot önskemålet att bereda invånarna den rätts-hjälp de behöfva. Insättandet af denna hofrätt är blott ett steg, men ett afsevärdt sådant mot detta mål, men det är ett af de steg, som Riksdagen förr eller senare måste taga.

Hvad kostnadsfrågan angår, är den icke alls afskräckande, ty för det första skulle man ju flytta två divisioner af Svea hofrätt till Norrland, och vidare måste man taga i betraktande, att annars måste en ny division upprättas i Svea hofrätt. Presidenten har ju som sagts visserligen ganska litet att göra; men därför har utskottet före-slagit, att han skulle bli ordförande i en division eller få annat ålig-gande och således fördela arbetsbördan.

En sak, som icke influtit i motiveringen, men som jag och flera andra inom utskottet skulle velat ha dit är, att om man ur kostnads-synpunkt vill ha bara tre hofrätter i landet, bjuder billighet och rätt-visa, att, då skånska hofrätten för snart hundra år sedan brutits ut ur Göta hofrätt, man nu åter slår ihop dessa hofrätter och i stället in-rättar en ny hofrätt i Norrland samt därigenom förflyttar tyngd-punkten för rättsskipningen mera norrut. Äfven den synpunkten bör tas under öfvervägande, ty detta skulle i fråga om hofrättsinstitutionen medföra en rättvisare fördelning af densamma till gagn för landets

alla invånare, till hvilka jag, herr talman, också ber att få räkna Norrlands inbyggare, hvarför jag, ehuru saken torde för närvarande vara hopplöst förlorad, yrkar bifall till utskottets hemställan.

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

I herr Lindhagens anförande instämde herrar *Hjärne, Täcklind, Andersson* i Baggböle, *Wiklund, Nordin, Olofsson, Starbäck, Ekholm, Segerdahl, Hörnsten, Eriksson* i Elgered, *Olsson* i See, *Granlund, Hellström, Karlsson* i Mo, *Emthén, Öhngren, Johnsson* i Bollnäs, *Ericsson* i Vallsta och *Kvarnzelius*.

Herr talmannen, som nu ankommit och öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lämnade ordet åt:

Herr Petersson i Påboda: Herr talman! Jag ber att få säga några ord med anledning af det sista yttrandet af herr Lindhagen. Han nämnde först, att han icke kunde förstå, hvarför de personer, som icke ville biträda detta skrifvelseförslag om en hofrätt i Norrland, skulle uttala sig med sådan nedlåtenhet om Norrland. Det är mig alldeles oförklarligt, hur herr Lindhagen fått en sådan uppfattning eller hur han kan vilja göra gällande, att någon här talat med nedlåtenhet om Norrland. Kan man då icke motsätta sig ett förslag utan att därför betrakta vare sig den ort förslaget gäller eller den som har en annan mening med nedlåtenhet? Det är alldeles uppkonstrueradt af herr Lindhagen.

Han sade vidare, att Norrland visserligen kände sig förbundet med de öfriga landsdelarna — det var just därom det gällde — men han erkände däremot icke, att invånarne i södra och mellersta Sverige i allmänhet känna sig lika förbundna med Norrland. Jo, de göra vi nog. Jag kan försäkra herr Lindhagen, att jag hyser de mest sympatiska och vänliga känslor för Norrland. Jag tror mig hysa till och med fullt ut lika sympatiska känslor för Norrland som herr Lindhagen, men jag vill därför icke afsäga mig rätten att efter bästa förstånd nyktert bedöma en fråga, äfven om den gäller Norrland. Den rätten vill jag gärna ha kvar.

Herr Lindhagen fäste sig vid att man i reservationen talat om att den stora balansen skulle bero på mer tillfälliga omständigheter. Ja, om herr Lindhagen vill läsa till slut hvad som säges i justitiekanslerns berättelse och det, som anföres från hofrättens sida i denna fråga, så undrar jag, om icke det måste karakteriseras som mera tillfälliga omständigheter — åtminstone det allra mesta däraf. Men herr Lindhagen tog upp blott den första punkten och lämnade det öfriga.

Vidare talade han om att man skulle bifalla denna motion, därför att om man afsloge den och den komme tillbaka år efter år, så blefve tryckningskostnaderna större. Det var ett splitter nytt skäl, som jag aldrig förr hört anföras i kammaren för bifall till ett förslag. Man skulle bifalla ett förslag ty eljest komme det igen och så blefve det dyrare tryckningskostnader! Jag trodde verkligen icke, att herr Lindhagen skulle anförä ett sådant skäl som detta.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag ber att få in-
stämma med dem, som yrkat bifall till reservationen, d. v. s. afslag
å utskottets hemställan. På samma gång ber jag att få anföra skälen
för mitt yrkande om afslag. I motionen har framhållits, att förekom-
sten af den stora balansen i Svea hofrätt skulle utgöra en af de verk-
sammaste orsakerna till att en särskild hofrätt för Norrland vore
behöflig.

Jag har studerat den utredning beträffande denna sak, som ut-
skottet lämnat. Jag kan icke komma till det resultat, att det är
sämre beställt med Svea hofrätt än med hofrätten för Skåne och
Blekinge. De tabeller, som utskottet återgifvit, lära väl vara tillför-
litliga. Af dessa framgår, att vid Svea hofrätt under år 1902 till
handläggning förekommit 6,251 mål, däraf 4,936 blifvit afgjorda och
till år 1903 balanserade 1,315, d. v. s. det är onekligen en mycket
hög siffra. Vidare lämnas den upplysningen, att af dessa balanserade
mål 13 legat kvar i hofrätten från år 1901, under det att de öfriga
1,302 härröra från år 1902. Nu är det klart, att i en hofrätt, där så
många mål som 6,251 handlagts under ett år, det måste strömma in
mål (och det ganska många sådana) under hvarje dag; då måste det
ju där finnas en balans, från hvilken tid man än räknar, ty det är
icke möjligt, att målen kunna afgöras samma dag som de komma in,
utan det tager rundlig tid att behandla dem, innan de afgöras. Jäm-
för man sedan förhållandena vid hofrätten öfver Skåne och Blekinge
med Svea hofrätt, visar det sig, att vid hofrätten öfver Skåne och
Blekinge under samma år afgjorts 1,748 mål och balanserats 439, af
vilka senare 9 mål finnas kvar från 1901, under det att 430 härröra
från 1902. Nu skulle enligt motionen siffran 1,302 i Svea hofrätt
vara så afskräckande! Men det är att märka, att denna balans
utgör endast 20 procent af antalet handlagda mål, under det att balansen
i hofrätten öfver Skåne och Blekinge utgör 26 procent af målens hela
antal. Skulle således någon klaga öfver försenad rättsskipning, skulle
det väl vara de, som lyda under hofrätten öfver Skåne och Blekinge.
Tar man en medelsiffra efter samma tablå öfver antalet balanserade
mål, ställer det sig på samma sätt. Antalet balanserade mål från
Svea hofrätt utgör endast 17 procent, under det att det utgör 24
procent i hofrätten öfver Skåne och Blekinge. Det är det resultat,
hvertill jag kommit med de anförda siffrorna, och jag tror, att jag
användt dem rätt. Jag säger det om igen, att det ej kan vara möj-
ligt annat, än att det måste finnas balans, då antalet mål är så stort;
och jag tror ej, att det går för sig att skriva till Kungl. Maj:t och
begära inrättandet af en ny hofrätt, därför att antalet balanserade
mål är så stort. Ty balans finnes och måste finnas, så länge tvistig-
heter finnes och dragas inför hofrätten. Innan man skriver till Kungl.
Maj:t och begär en ny hofrätt för att, såsom det heter, arbeta af en
sådan balans, måste man se till, om icke felet kan afhjälpas på något
annat sätt. Jag tänker då särskildt på arbetsordningen för hofrätterna
— den sista lär vara utfärdad år 1890. Och i den heter det: »Hof-
rätterna hålla sammanträden å sina ämbetsrum fyra timmar hvar
helgfri måndag, tisdag, onsdag, torsdag och fredag, med undantag af
påsk- och julferierna, som infalla, de förre emellan tisdagen före och

måndagen efter påsk, samt de senare emellan den 20 december och den 14 januari». Och sedan heter det: »Ordinarie session, då alla divisionerna samtidigt tjänstgöra, hålles under tiden från och med den 14 januari till och med den 31 maj samt från och med den 1 oktober till och med den 20 december». Och vidare: »Under sommarferierna skall hvarje division tjänstgöra två månader, i den ordning hofrätterna hvar för sig bestämma». Detta gör en arbetstid af fem dagar i veckan under sju månader. Det är att märka, att i hofrätterna är det feriesystem, i stället för att det i öfriga centrala verk är semestersystem; och jag håller före, att, innan kammaren uttalar sig för ett nytt, dyrbart ämbetsverk, den bör se till att få den frågan utredd, huruvida man icke möjligen på annat sätt, d. v. s. genom en ändrad arbetsordning, kan söka åstadkomma större arbetsprodukt. Ty icke är det väl möjligt, att kammaren skulle begära ett nytt dylikt ämbetsverk utan att först söka vinna större arbetsprodukt af de redan bestående hofrätterna, bland annat genom införande därstädes af semestersystem liksom i de andra centrala ämbetsverken.

Jag håller således före, att kammaren ej bör bifalla ett sådant skrivelseförslag, som tillstyrkes af utskottet, utan jag förenar mig i yrkandet på afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr *Ericsson* i Ahlberga instämde häruti.

Herr *Olsson* i Stockholm: Jag skall först be att till mina värderade vänner, herrar Ahlstrand och Lindhagen, få förutskicka den anmärkningen, att jag aldeles icke ser denna fråga ur något slags privatekonomisk synpunkt; ty, såsom herr Staaff riktigt anmärkte, dessa norrländska mål spela för Stockholms advokater en ytterst liten ekonomisk roll. I allmänhet utarbetas nämligen de skrifter och anföranden, som skola inlämnas i hofrätten, af ombuden på de resp. platserna i Norrland. De sändas sedermera hit, och det är då en rent mekanisk åtgärd att här ingifva dem till hofrätten; och denna åtgärd spelar naturligen i ekonomiskt afseende en synnerligen obetydlig roll.

Gentemot herr Lindhagen, då han framböll, att man icke bör motsätta sig att hjälpa Norrland, när det påfordras, vill jag säga, att jag är den förste att vilja göra all rättvisa åt Norrland; och jag sympatiserar med herr Lindhagen i alla de åtgärder, som han hittills har velat föreslå till Norrlands bästa. Men då han säger, att, därför att vi vilja motsätta oss att förlägga en särskild hofrätt till Norrland, vi därigenom skulle vilja motsätta oss ett verkligt norrländskt intresse, tillåter jag mig verkligen att bestrida ett sådant påstående. Ty det är icke af herr Lindhagen bevisadt på ringaste sätt, att den föreslagna hofrättens läge just i Norrland skulle för denna landsdel äga ett så betydande intresse eller medföra sådana fördelar, som han velat påstå. Icke skall man väl blott därför, att ett förslag framkommer om att förlägga en institution till Norrland, gifva sitt bifall därtill. Icke skall man göra detta, blott därför att man huru som helst och när som helst vill hjälpa Norrland, utan man bör väl först uppvisa, att

Angående det är *verklig* nytta, som Norrland kommer att få af den institution, inrättande af som man vill förlägga dit.

särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)

Nu påstår jag, att man icke kan säga, att Norrland har något synnerligt intresse af att få en hofrätt förlagd dit, och det af det enkla skälet, att, såsom den nuvarande rättegångsordningen är, det icke finnes någon kommunikation mellan parterna och hofrätten, icke den ringaste kommunikation. Ja, jag går så långt, att jag säger, att genom den senaste förändringen i rättegångsordningen finnes till och med mellan rättegångsombuden och hofrätten ytterst ringa kommunikation. Förr var det åtminstone så, att man ofta själf begärde muntligt förhör och kunde personligen inställa sig inför hofrätten samt där inlämna skrifter äfvensom muntligen yttra sig. Men detta förekommer numera högst sällan af det skälet, att det är hofrätten själf, som bestämmer om muntligt förhör; och detta bestämmer hofrätten i så ytterst sällsynta fall, att man kan säga, att denna institution praktiskt taget är så godt som afskaffad och att således kommunikationen äfven mellan ombuden och hofrätten är så godt som ingen. Jag tror således icke, att påståendet är hållbart, att man blott därigenom, att hofrätten skulle förläggas närmare Norrland, skulle bereda Norrland verklig nytta. Man kan ej säga såsom herr Lindhagen, att hofrätterna göra nytta blott genom sin belägenhet. Ty det kan ändå ej bli någon kommunikation, såsom förhållandena nu äro, mellan parterna och hofrätterna.

Vidare yttrade herr Lindhagen, att man icke skulle kunna åstadkomma en lika stor och lika god arbetsprodukt genom upprättandet af en ny division af Svea hofrätt som genom inrättandet af en ny hofrätt i Norrland. Jag kan alldeles icke förstå ett sådant påstående. Ty om det inrättas en ny division i Svea hofrätt, skulle den arbeta fullkomligt själfständigt. Den skulle handlägga målen precis lika fort och väl, vare sig den sitter i Stockholm i sitt sessionsrum eller i någon landsortsstad i Norrland.

Det hufvudsakligaste skälet för mig mot ett bifall till de föreliggande motionerna är dock det, att man genom att förlägga en hofrätt till en småstad skulle skapa ett ämbetsverk, i hvilket ovillkorligen genom förhållandenas makt komme att göra sig gällande smärre synpunkter, småstadssynpunkter, som icke borde få göra sig gällande i en dömande högre instans. Det *kan* ej bestridas, att så länge dessa mål handläggas i Stockholm, i en större institution uti hufvudstaden, där domarne äro fullkomligt oberoende af en mängd småstadförhållanden, där blifva målen afgjorda af domare, som måste anses vara mer själfständiga, mer kompetenta att utan hänsyn till enskilda, smärre intressen bedöma förekommande frågor än de skulle vara, om de sutte i ett ämbetsverk, hvilket vore förlagd till en liten stad. Detta är för mig hufvudskälet, hvarför jag icke anser det lämpligt att flytta en sådan institution till en småstad.

Därtill kommer, att det utan tvifvel skulle vålla stora svårigheter att hålla hofrätten i en norrländsk småstad fullt besatt med adjungerande ledamöter. Här i Stockholm finnes det fullt upp med unga jurister, som önska bli adjungerade i hofrätten och som kunna på sidan af denna verksamhet eller tills de få något sådant förordnande

skaffa sig sysselsättning och utkomst på annat håll, t. ex. genom de talrika tjänstebefattningarne i olika ämbetsverk. Men så skulle icke förhållandet vara i en stad som Härnösand eller Umeå. Där finnas naturligen icke sådana tillfällen, och ett större antal sådana unga män skulle därför ej gärna kunna flytta dit och vänta längre tid på förordnanden i hofrätten. Följden skulle då bli den, att hofrätten icke skulle bli tillräckligt rekryterad.

Vidare har man sagt, att dessa s. k. norrlandsmål kräfvat en särskild utbildning af domarne, och att det egentligen skulle vara för att dessa »norrlandsmål» skulle bli bättre bedömda och man således skulle få en bättre arbetsprodukt, som man skulle förlägga dem till en hofrätt i Norrland. Men, mina herrar, dessa s. k. norrlandsmål äro absolut icke säregna för Norrland. Sådana mål finnas äfven i många andra delar af landet; i Värmland, i Dalarne etc. förekomma precis likadana mål; och hvarför skulle man då icke förlägga Dalarne och Värmland under en särskild hofrätt? Det kan således icke sägas, att de s. k. »norrlandsmålen», skogs-, vatten- eller flottningsmål, icke finnas i öfriga delar af landet, utan de förekomma äfven på andra håll. Och det är klart, att ledamöterna i en hofrätt sådan som Svea hofrätt med det större antal mål, som de ha att handlägga, måste få lättare att bedöma frågorna ur olika synpunkter än ledamöterna i en hofrätt med mindre antal mål, där man således icke kan ha så stor erfarenhet i målens bedömande.

Man har sagt, att det här blott är fråga om en skrifvelse, och att man icke binder sig genom en sådan skrifvelse. Men, mina herrar, detta är nog en sak, som vi ha erfarenhet om: om Riksdagen blott beslutar en skrifvelse, är den sedan bunden af den skrifvelsens innehåll. Beslutar nu Riksdagen en skrifvelse i frågan till Kungl. Maj:t — hvilket ju ej kan ske nu, då frågan fallit i Första Kammaren — men om denna kammare för sin del beslutar sig för en sådan, har kammaren äfven bundit sig med hänsyn till innehållet i en sådan skrifvelse. Och då är man, när sedan möjligen förslag framkommer, mer eller mindre bunden att bifalla detsamma. Jag tror ej, att i sakens nuvarande ställning det skulle vara lyckligt att på detta sätt binda sig att upprätta ett nytt ämbetsverk med en del högre tjänster, en särskild president etc. Detta vore alldeles onödigt, då man i sak vunne precis samma nytta genom att inrätta en ny division i Svea hofrätt.

Herr talman! På de skäl, som jag nu anför, ber jag att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Blott några ord med anledning af något, som herr Olsson nämnde och som jag ej är fullt ense med honom om. Han ville slå fast, att en sådan institution som en hofrätt ej skulle lämpa sig för en liten stad, ty där skulle domstolens ledamöter få så små synpunkter. Men jag tror ej, att det duger att centralisera allt i hufvudstaden. Landets styrka ligger tvärtom i att uti afsevärd omfattning söka åstadkomma decentralisation beträffande utörandet af statsverksamheten. Detta herr Olssons påstående, såvidt det berör nu föreliggande förhållande, jäfvas äfven i hög grad af erfarenheten.

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

Man har gjort precis samma erinringar mot Kristianstad samt äfven, ehuru ej i samma mån, mot Jönköping, ty där är invanareantalet något större. Erfarenheten visar dock, att de, som gjort sina lärospån i Svea hofrätt, ej äro i någon mån klyftigare än de, som gått i hofrätterna i Kristianstad och Jönköping. Snarare tror jag förhållandet kunna vara det, att det på senare tider är större procentantal af hofrättsjurister från Jönköping och Kristianstad, som gått långt framåt på ämbetsmannabanan genom dugande egenskaper, än motsvarande antal från Svea hofrätt. Man får nog akta sig för sådana öfverdrifter som att föreställa sig, att blott Stockholm skulle vara dugligt att framkalla de större och vidare synpunkterna och skapa större kompetens hos domarekåren. Och, som sagdt, jag tror ej heller, att erfarenheten bekräftat något sådant.

Herr Staaff: Blott några få ord, herr talman!

Jag ber först att få påpeka, att då jag yttrade mig i kostnadsfrågan, indrog jag alldeles någon hänsyn till de redan befintliga divisionerna, som skulle öfverflyttas från Svea hofrätt, ej heller till den nya division, som skulle bildas, utan då jag angaf, att jag icke kunde föreställa mig, att kostnaderna skulle gå för mindre än 30- å 40,000 kronor, sammanräknade jag endast därvidlag kostnaderna för den nya hofrättens lokal, d. v. s. hyra eller ränta å däri nedlagdt kapital samt värme och ljus, presidentens lön och öfriga nya tjänstemäns löner. Jag kan icke tro, att allt detta kommer att gå till mindre än 30,000 kronor. Huruvida man anser detta för en liten eller stor summa, blir ju en särskild fråga. För min del tror jag, att den saken bör ses ur synpunkten af förhållandet mellan beloppet och hvad man därmed verkligen vinner.

Herr Lindhagen har, synes mig, utvecklat en väl omständlig optimism i fråga om den fördel, som skulle beredas den norrländska befolkningen, därigenom att, om man förlade en hofrätt dit upp, den nuvarande bristen på ombud, som icke på förhand äro intagna af dessa allt genomsyrande holagsintressen, skulle upphöra, och det skulle uppväxa en hel rad alldeles opartiska advokater i detta fall. Detta förefaller mig i högsta grad besynnerligt. Ätminstone vill jag säga, att man icke gör sig skyldig till större pessimism — än han gjort sig skyldig till optimism — ifall man skulle föreställa sig, att, om en särskild hofrätt inrättades i någon norrländsk stad, det kunde hända, att befolkningen ginge miste om icke blott ombud, utan äfven domare, som stode opartiske gentemot bolagen.

Jag måste på det högsta beklaga, att herr Lindhagen, som ju likväl icke plägar försumma att ständigt inskräpa, att man skall framhålla reformidéerna, äfven om de för ögonblicket icke synas äga någon obetingad utsikt till framgång, har på det sätt, hans yttrande antyder, velat lägga domstols- och rättegångsreformen så att säga på hyllan. Vi ha arbetat på denna reform nu i ungefär tre fjärdedels århundrade, skulle jag tro, och det sista skedet af reformen begynte i början af 1880-talet. Det synes bra hårdt, ifall man nu skulle behöfva tänka, att denna reform kommer att förvisas till en fullständigt obestämd framtid. Det vill jag för min del säga, att om

det är meningen att på sådana synpunkter grunda den här ifrågasatta förändringen, synes det mig ännu nödvändigare, att reformvännerna bestämdt motsätta sig densamma.

Slutligen må det endast tillätas mig, med afseende å vissa uttryck, som herr Lindhagen i sitt anförande fällde, att, med fullkomligt erkännande af den varmhjärtenhet och energi, som han har utvecklat och utan tvifvel kommer att utveckla i sin sträfvan för Norrlands intressen, hemställa till honom, huruvida han skulle behöfva mera äfventyra framgången för Norrland, ifall han kunde underlåta att tillskrifva motståndarnes motstånd uteslutande egoistiska syften och i stället kunde tänka sig möjligheten af, att de tagit hänsyn till praktiska skäl, som han måhända icke tillräckligt har beaktat.

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Ja, herr Staaff har här fortfarande gjort sig skyldig till öfverdrifter i ovanligt hög grad.

Hvad för det första angår kalkylen, att kostnaderna skulle uppgå till mellan 30- och 40,000 kronor, har herr Staaff icke tagit med i beräkningen, hvad man skulle vinna genom att eventuellt sammanslå Skånska och Göta hofrätterna, såsom jag förordat, och hvad man skulle vinna genom att realisera den fastighet i Kristianstad, som nu disponeras af hofrätten därstädes. På grund härutaf skulle nog de verkliga kostnaderna komma att blifva obetydliga.

Vidare sade jag icke, att man skulle lyckas fullständigt afhjälpa bristen på ombud där uppe, om en hofrätt förlades till Norrland. Jag sade tvärtom, att man i någon mån skulle på detta sätt komma fram på den vägen. När jag särskildt använde uttrycket »i någon mån» eller något dylikt, är det oriktigt att söka öfvertyga kammaren, att jag skulle hafva sagt »fullständigt». Jag förstår mycket väl skillnaden mellan »fullständigt» och »i någon mån», det kan jag försäkra herr Staaff.

För öfrigt har jag icke heller, så vidt jag själf vet, tillskrifvit mina motståndare egoistiska intressen, såsom han påstod. Men jag vill vädja till herr Staaff, huruvida man icke, om man vill vara praktisk, bör se till hvad som ligger bakom en åskådning. Och bakom människornas åskådningssätt ligga ju de förhållanden, under hvilka de lefva. Om man med tanken därpå säger, att de i sina åskådningssätt låta bestämma sig af dessa förhållanden, har man väl därför icke tillskrifvit dem egoistiska motiv. Och jag vidhåller, att det är svårare att se denna fråga i dess rätta dager för dem, som bo i södra och mellersta Sverige. Men detta innebär icke, att jag vill beskylla dem för egennyttiga synpunkter. Klart är å andra sidan, att de, som äro hemma i Norrland och där lefva under helt andra förhållanden, skola känna ett sådant behof som detta på ett annat sätt. Det har också visat sig, att representanterna för de fyra norrländska länen varit ense om, att här föreligger ett behof, och därför ansett sig böra lägga fram saken för Riksdagen. Jag har således visst icke på något sätt velat påstå, att mina motståndare i denna fråga låtit leda sig af egoistiska motiv. Det ligger därför en obefogad öfverdrift från herr Staaffs sida i att göra gällande något sådant.

Slutligen, vill man se saken praktiskt, får man nog medgifva, att

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

denna rättegångsreform, hvarom här varit tal, ligger icke alldeles inpå oss. Det är tvärtom ytterst ovisst, när den kommer. Och hvad särskildt frågan om hofrätterna angår, kan man icke tänka sig, att en blifvande rättegångsreform skall förbindas med afskaffande af alla hofrätter.

Om man således vill se denna sak verkligen förnuftigt, tror jag, herr talman, att man måste erkänna, att äfven utskottet haft goda skäl för sitt åskådningssätt.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet för att tillkännagifva, att jag för min del i detta fall kommer att rösta för reservationen; men det var naturligtvis icke bara därför jag ansåg mig böra begära ordet, utan äfven för att angifva de skäl, som förnämligast bestämt mig för att rösta på detta sätt; och de skälen skilja sig något ifrån de skäl, som här i afton anförts.

Herrarne ha nog sett i pressen och möjligtvis äfven eljest hört talas om, att regeringen skulle förehafva utredning, syftande att, till afhjälpan af det ytterligare behof af arbetskrafter, som inom Svea hofrätt skulle gjort sig gällande, antingen tillöka denna hofrätt med en åttonde division eller ock inrätta en särskild hofrätt för Norrland.

Jag vet för min del icke, om det verkligen förhåller sig så, och vill ej heller yttra mig om det föreliggande behofvet, men jag tror, att det vore i hög grad olämpligt, att Riksdagen eller, sedan Första Kammaren numera afslagit motionen, Andra Kammaren skulle besluta en skrivelse med begäran om en hofrätt för Norrland. Det vore, menar jag, olämpligt att föregripa den noggranna undersökning och pröfning Kungl. Maj:t utan tvifvel, därest ett sådant förslag är å bane, måste ägna åt detta ämne. Det är nämligen alldeles gifvet, att, huru värdefull den utredning än är, som motionärerna och utskottet här förebragt, man i alla fall både får förvänta och har rättighet att förvänta en grundligare och allsidigare sådan ifrån Kungl. Maj:t, och i sådant hänseende kan den ingående diskussion, som i frågan förts såväl på förmiddagen i Första Kammaren som här i afton, ge Kungl. Maj:t ytterligare anledning att grundligt undersöka saken. Om Andra Kammaren nu skulle uttala sig för en särskild hofrätt i Norrland, har Andra Kammaren, så vidt jag kan förstå, mycket svårt att gå ifrån detta uttalande, när Kungl. Maj:ts förslag i ämnet en gång kan komma att föreligga. För min del har jag visst icke någon sympati för att tillöka Svea hofrätt med dess stora divisionsantal med ytterligare en division, tvärtom. Möjligen kunde andra utvägar gifvas än de här i afton föreslagna. Men jag anser det olämpligt, att kammaren uttalar sig, innan en fullständig och noggrann utredning blir verkställd, en utredning, som endast Kungl. Maj:t kan och bör åstadkomma.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag å berörda

hemställan och de i ämnet väckta motionerna. Herr talmannen fann den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

*Angående
inrättande af
särskild
hofrätt för
norra
Sverige.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren afslår sammansatta stats- och lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 3 och de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utföll med 139 ja mot 61 nej; hvadan kammaren alltså afslagit utskottets hemställan och de i ämnet väckta motionerna.

§ 7.

Därnäst i ordningen förelåg till afgörande sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till afhjälpan af vissa missförhållanden i afseende å stämpelbeläggning af köp af fast egendom m. m.

*Angående
afhjälpan
af vissa miss-
förhållanden
i afseende å
stämpelbe-
läggning af
köp af fast
egendom
m. m.*

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 122, som blifvit till utskottets behandling remitterad från lagutskottet, hade herr *G. M. Sandin* tillika med tre andra af kammarens ledamöter föreslagit, att Riksdagen ville ingå till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga sådana lagbestämmelser, som vid straffpåföljd förbjöde att vid köp af fast egendom i köpehandlingen därom utsätta en mindre köpeskilling än den i verkligheten därför betingade.

Till gemensam behandling med förenämnda motion hade utskottet företagit en af bevillningsutskottet till utskottet hänvisad, inom Andra Kammaren af herr *A. F. Burman* väckt motion, n:o 123, hvori föreslagits, att Riksdagen ville uti skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, huruvida och i hvilken mån här ofvan anmärkta missförhållanden i afseende å stämpelbeläggning af fastighetsköp kunde afhjälpas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna pröfning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, genom hvilka åtgärder af utskottet anmärkta missförhållanden i afseende å stämpelbeläggning af fastighetsköp kunde afhjälpas, samt till Riks-

Angående dagen inkomma med det förslag, hvartill denna pröfning kunde afhjälpande föranleda.
af vissa missförhållanden i afseende å stämpelbeläggning af köp af fast egendom m. m.

(Forts.)

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herrar *Wester* och *Söderberg*; samt
af herr *Wiklund* mot vissa delar af motiveringen.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Wiklund: Såsom framgår af detta utskottsbetänkande har jag reserverat mig mot vissa delar af motiveringen och anhåller jag därför att här få anföra blott några få ord.

Motionärerna hafva hemställt om sådana lagbestämmelser, hvarigenom skulle förhindras, att vid köp af fast egendom en mindre köpeskilling än den verkliga skulle upptagas och införas i köpekontraktet, och staten sålunda gå förlustig om stämpelskatt. Därvid ha då motionärerna relaterat vissa förhållanden, som uppstå vid köp af fast egendom, därigenom att ett särskildt kontrakt upprättas om afverkningsrätt till skog och ett särskildt kontrakt om själfva köpet af fastigheten, hvarigenom en mindre köpeskilling än den verkliga upptages i köpekontraktet. Då afverkningskontraktet icke behöfver in-tecknas sedan det kommit i samme ägares hand som fastigheten, är det gifvet att staten går förlustig om stämpelskatt.

För att råda bot på dessa missförhållanden har utskottet antydt, att rättelse skulle kunna vinnas därigenom att afverkningskontrakt, för att vara gällande, skulle beläggas med stämpel. Efter att ha relaterat, hurusom särskilda bestämmelser rörande stämpelbeläggning af skogsafverkningskontrakt första gången infördes 1854, förändrades 1859—1860, vidare förändrades 1884 och slutligen 1894 erhöles den lydelse, som de i nu gällande stämpelförordning har, säger utskottet, att: »ett återinförande af den ursprungliga bestämmelsen, att afhandling om skogsafverkning, för att vara gällande, skall förses med stämpel, torde kunna antagas i ganska afsevärd mån, om äfven icke fullständigt, komma att trygga statens säkerhet, för att icke på nu anmärkt sätt betydande förmögenhetsdelar undandrages stämpelskatt.» Det är denna utväg, utskottet här antydt, och hvilken skulle råda bot på missförhållandena, som jag icke kan vara med om och mot hvilken jag därför reserverat mig.

Om det nämligen gällde att söka utfinna nya skatteobjekt, vore det en utväg att tänka på. Men motionären har, så vidt jag kunnat finna, icke nu afsett detta, utan endast afsett, att på den grund, som nu redan finnes, söka tvinga vederbörande att erlægga stämpelskatt för själfva den verkliga köpeskillingen vid köp af fast egendom.

Det synes mig vara så mycket mer olämpligt att införa sådana bestämmelser, hvarigenom alla afverkningskontrakt skulle beläggas med stämpel för att vara gällande, som tiden för afverkningsrättens bestånd numera inskränkts att gälla allenast under fem år. Om således numera s. k. korta kontrakt, som kanske gälla en månad eller ett år, oftast upprättas, förefaller det högst olämpligt, att alltid, för

att dessa kontrakt skola vara gällande, stämpel skall finnas till hands för att därmed belägga desamma. På detta sätt utskottet här antydt synes det mig att man visst icke skulle afhjälpa missförhållandena. Man kan visserligen afhjälpa det missförhållandet, att icke särskilda afverkningskontrakt kunde upprättas, men det finnes, som bekant, en hel del andra sätt att använda.

Det är lika vanligt, att en del af köpeskillingen betalas kontant och endast återstående delen införes i köpekontraktet, men detta sätt skulle man visst icke träffa.

Vidare är det vanligt, att taga med i fastighetsköpet några inventarier och för dessa stipulera en oerhördt hög köpeskillning, och endast hvad som därefter återstår upptages såsom köpeskillingen för den fasta egendomen. Detta skulle man icke heller träffa.

Vidare är gifvet, att det skulle uppstå en mängd trakasserier, om det blefve nödvändigt, att stämplat alltid skulle finnas till hands, hvilket blefve följden om sådana bestämmelser skulle införas, att köpet vore ogiltigt så vida det icke vore stämpelbelagdt.

Bästa korrektivet, som jag kunnat finna mot det missförhållande, som anmärkts, är det motionären, herr Sandin, i sin motion framställt, nämligen att straffpåföljd skulle träffa dem, som uraktläte att intaga i själfva köpekontraktet den betingade köpeskillingen. Endast den omständigheten att vederbörande visste, att de begingo ett brott, när de icke i köpehandlingen införde hela köpeskillingen, tror jag skulle afskräcka mången.

Då jag sålunda icke kunnat vara med om den motivering utskottet här föreslagit, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, men med ogillande af motiveringen, i hvad den afser stämpelbelägning af afverkningskontrakt.

Herr Söderberg: Herr talman! Äfven jag har reserverat mig mot detta utskottsbetänkande och det hufvudsakligen just på de af den föregående talaren nu anförda skälen. Icke heller jag har kunnat finna det vara lämpligt, att man nu skulle återinföra det stadgande, som tillkom år 1854, nämligen att afhandlingar, hvarigenom skog från hemman på viss tid föryttrades, skulle, för att vara *gällande*, förses med stämplat papper. Om det vore så, såsom herr Wiklund också nämnde, att staten hade behof af ökade inkomster, och det nu här vore fråga om att för sådant ändamål finna på nya skatter, då kunde det ju vara lämpligt att tänka på en dylik utväg. Men nu, när motionärerna icke ifrågasatt något sådant, och det således icke alls är fråga om den saken, har jag ansett det icke vara lämpligt, att Riksdagen nu särskildt pekar på denna sak.

Hvad för öfrigt angår själfva den sak, som motionärerna här frambållit, så är ju den ganska behjärtansvärd. Att sådant svikligt förfarande, som de omnämnt, icke sällan äger rum, tänker jag, att herrarne litet hvar nog hafva sig bekant. Och jag är i likhet med den föregående talaren öfvertygad om, att om man för försummelse att betala stämpel för den *verkliga* köpesumman skulle stipulera någon straffpåföljd, så skulle detta nog afskräcka, såsom utskottet också erkänner, många, för att icke säga de allra fleste, från att i köpekontraktet skriva en summa och i köpebrevet en annan.

Angående
afhjälpande
af vissa miss-
förhållanden
i afseende å
stämpel-
belägning
af köp af
fast egendom
m. m.

(Forts.)

*Angående
afhjälpan-
de af vissa miss-
förhållanden
i afseende å
stämpel-
beläggning
af köp af
fast egendom
m. m.*

(Forts.)

Ehuru jag nog anser, att skälen för en skrifvelses aflåtande äro ganska svaga, vill jag likväl icke motsätta mig en sådan, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, men med ogillande af den del af motiveringen, mot hvilken herr Wiklund också reserverat sig.

Herr Staaff: Herr talman! Jag vill först och främst tillåta mig fästa uppmärksamheten på att detta utskottsutlåtande är affattadt med en synnerlig försigtighet i afseende på motiveringen. Ty utskottet säger uttryckligen i slutet:

»Såsom förut frambållits, har utskottet genom det nu anförda icke afsett att förorda något visst sätt för afhjälpan af de missförhållanden, som omförmälas i förevarande båda motioner, utan har därmed endast åsyftats att gifva en sammanfattning af vissa åsikter, som under utskottets öfverläggningar framstälts i frågan.»

Mera tydligt kan man väl i själfva verket icke uttrycka, att hvad man afser endast är att genom skrifvelse till Kungl. Maj:t göra Kungl. Maj:t underkunnig om de missförhållanden, som på olika orter hafva i afseende på stämpelbeläggningen af fastighetsköp yppat sig, och som hafva kommit till utskottets kännedom genom de ganska värdefulla motioner, som utskottet haft att behandla. Själva frågans lösning har utskottet för sin del funnit så svår, att utskottet ingalunda velat på något sätt föregripa den utredning af saken, Kungl. Maj:t kan komma att lämna, eller föreslå Riksdagen att uttala sig för något bestämdt sätt. Jag vill således påpeka, att i fråga om detta utlåtande synes det mig i sällsynt liten grad erforderligt att uttala något särskildt ogillande, då ju utskottet själf icke gör något direkt förslag, af det stycke, som de ärade talarne för sin del tyckte så illa om.

Men tillika vill jag framhålla, att om de ärade talarne hafva den uppfattningen, att man beträffande dessa falska förhållanden vid skogsköp skulle kunna verka någonting genom en straffbestämmelse, så tror jag, att de fullständigt misstaga sig. Ty därvidlag förhåller det sig så, att man kan gå tillväga på ett till utseendet fullkomligt lojalt sätt, utan att domstolen kan komma åt det i verkligheten be- drägliga förfarande, som döljer sig därunder. Ty man kan icke se in i människors inre. Kontrahenterna kunna nämligen dela upp köpe- aftalet i ett skogsafverkningsköp och ett fastighetsköp. Det är där- för, som man ovillkorligen måste försöka att uttänka något särskildt sätt för att träffa detta missförhållande. Och detta sätt måste tyd- ligen, såvidt jag förstår, vara i någon mån riktadt på, att om en till utseendet laglig handling upprättas, skall densamma på annat sätt komma att underkastas den stämpel, som den kommer undan i af- seende på den vanliga stämpelbeläggningen af fastighetsköp. Det är detta, som jag tror, att de föregående ärade talarne missförstått. Och jag måste iatta det så, då de säga, att utskottet icke haft an- ledning att här föreslå införande af en helt ny stämpel. Jo, det är just det, som utskottet haft, därför att det här påpekade missför- hållandet består däri, att man icke falskeligen, på ett sätt som i och för sig kan föranleda till bestraffning, utan på ett sådant sätt, att

man begagnar sig af en till utseendet fullt legal form, kommer undan den vanliga stämpelbeläggningen.

Alltså vill jag för min del säga det, att man kan hafva olika tankar om, huruvida detta sätt bör vara det, som verkligen skall tillgripas; men då utskottet icke uttryckligen förordat det sättet, utan tvärtom uttryckligen framhållit, att utskottet icke bestämdt vill förorda det, och då det i allt fall är ett af de sätt, som böra komma under Kungl. Maj:ts fullständiga öfvervägande, så tror jag icke, att kammaren behöfver vara orolig, att den skall föregripa Kungl. Maj:t, eller att kammaren därigenom skall hafva bundit sig för framtiden, om kammaren nu bifaller detta utskottsutlåtande, till hvilket jag tillåter mig yrka bifall.

*Angående
afhjälpan
af vissa miss-
förhållanden
i afseende å
stämpel-
beläggning
af kop af
fast egendom
m. m.*

(Forts.)

Herr Olsson i Mårdäng: Jag tillåter mig i största korthet fästa uppmärksamheten på, att Första Kammaren bifallit såväl utskottets motivering som dess kläm. Om nu Andra Kammaren skulle stryka en del af motiveringen, så måste detta föranleda en sammanjäkning, som skulle kunna äfventyra hela frågans fall. Under sådana förhållanden hemställer jag, att kammaren behagade bifalla utskottets förslag med gillande af motiveringen.

Ytterligare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Härefter föredrogs och godkändes bankoutskottets memorial n:o 8, i fråga om ändringar i bankoreglementet.

§ 9.

Slutligen företogs till behandling lagutskottets utlåtande n:o 44, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel, dels ock två med föranledande af nämnda proposition väckta motioner.

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstgjorda
gödselmedel.*

Genom proposition, n:o 43, af den 29 januari 1904, hvilken af båda kamrarna blifvit till lagutskottet hänvisad, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga ett förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling förehått två inom Andra Kammaren afgifna motioner, n:o 202 af herr *C. J. Jakobson* och n:o 225 af herr *H. Öhngren*, båda åsyftande vissa ändringar i det uti propositionen framlagda lagförslaget.

Utskottet hemställde:

1:o att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas;

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstgjorda
gödselmedel.*

2:o) att motionen n:o 202 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, samt

3:o) att motionen n:o 225 ej heller måtte vinna Riksdagens bifall.

(Forts.)

Vid utlåtagandet hade emellertid fogats reservation af herrar *Zetterstrand, Olsson* i Mårdäng, *Wiklund, Staaff* och *Persson* i Borrrby, hvilka, jämte det de instämt i utskottets hemställan om afslag å herr *Jakobsons* motion, n:o 202, föreslagit, att Riksdagen, under förklaring, att det i förevarande kungl. proposition intagna lagförslaget ej kunnat i oförändrad form antagas, måtte i anledning af sagda proposition samt herr *Ohngrens* i ämnet väckta motion, n:o 225, för sin del antaga följande

Lag angående handel med konstgjorda gödselmedel.

1 §.

En hvar, som för egen eller annans räkning idkar handel med konstgjorda gödselmedel, vare, ehvad sådant af köparen påfordras eller icke, pliktig att, senast då varan till köparen levereras, aflämna ett af säljaren underskrifvet garantibevis, innehållande köparens namn, den försålda varans myckenhet och benämning, det i 2 § omförmälda märke samt uppgift om varans halt af värdebestämmande ämnen.

Närmare föreskrifter, huru halten af värdebestämmande ämnen skall angifvas, så ock angående garantibeviset affattning i öfrigt meddelas af Konungen.

2 §.

Försäljes gödselmedlet i säck, kärl eller annan fast förpackning, åligge det säljaren att tillse, att å förpackningen finnes ett lätt i ögonen fallande märke. Detta märke skall upptagas jämväl i räkning, som å varan utfärdas.

3 §.

Benämning, hvarunder vara i garantibevis angifves, må ej vara vilseledande i afseende å varans beskaffenhet och ursprung.

4 §.

Underlåter säljare af konstgjorda gödselmedel att till köparen aflämna garantibevis, som i 1 § sägs, eller att iakttaga hvad enligt 2 § honom åligger, straffes med böter från och med tio till och med ett hundra kronor.

5 §.

Finnas de angående såld varas beskaffenhet i garantibeviset lämnade uppgifter vara oriktiga eller har säljare låtit öfverträdelse

af hvad i 3 § är stadgadt komma sig till last, straffes säljaren, där ej förbrytelsen är i allmänna strafflagen med straff belagd, med böter från och med tjugufem till och med fem hundra kronor.

Uppgift om varans beskaffenhet skall ej anses oriktig, där ej afvikelsen från garantibeviset öfverstiger af Konungen fastställt analyspelrum.

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstgjorda
gödselmedel.
(Forts.)*

6 §.

Förbrytelser mot denna lag åtalas vid allmän underrätt. Sådan förbrytelse må ej af allmän åklagare åtalas, där ej brottet af målsägande till sådant åtal angifves.

7 §.

Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla kronan.

Saknas tillgång till deras fulla gäldande, förvandlas de efter allmän strafflag.

8 §.

Öfverenskomma säljare och köpare, att betalning för gödselmedel skall erläggas efter den mängd af värdebestämmande ämnen, varan vid undersökning befinnes innehålla, eller understiger vikten af försåldt varuparti ett hundra kilogram, vare säljaren ej skyldig att öfverlämna garantibevis eller att iakttaga hvad i 2 § stadgas.

9 §.

Konstgjorda gödselmedel må till riket införas endast af den, som tillverkar eller idkar handel med dylika varor, och må förty gödselmedel, som till riket ankomma, icke från tullverket utlämnas, med mindre mottagaren genom intyg af registreringsmyndighet eller af trovärdige män styrker sig tillverka eller idka handel med sådan vara. Då sådan från utrikes ort ankommen vara af mottagaren till annan utlämnas, åligger den förre lika skyldighet med säljare.

Hvad nu är stadgadt skall dock ej utgöra hinder för registrerad förening för ekonomisk verksamhet, hvilken ej idkar handel, att för medlemmars i föreningen räkning till riket införa dylika varor.

10 §.

Med konstgjordt gödselmedel förstås i denna lag hvarje till gödsling afsedd tekniskt behandlad vara, ändå att den endast underkastats förmalning eller motsvarande behandling, såsom råa kalisalter, perugvano samt råstampadt benmjöl. Å pudrett eller å kalk, mærgel eller dylika jordförbättringsmedel hafva bestämmelserna i denna lag ej tillämpning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1905.

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstgjorda
gödselmedel.*

(Forts.)

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af:

Herr Hellström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag såsom frihandlare i allmänhet icke sympatiserar med sådana lagförslag, som afse att inskränka eller kringskära handelsfriheten, och ehuru jag icke kan förneka, att nu föreliggande förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel är egnad att på ett visst område och i vissa afseenden inskränka och begränsa handelsfriheten, kan jag icke annat än på det lifligaste önska framgång åt det nu föreliggande förslaget. Orsaken härtill är den, att jag på grund af den verksamhet, som jag haft, varit i godt tillfälle att genom personlig erfarenhet bilda mig ett omdöme i saken och därvid kommit till den öfvertygelsen, att sådana bestämmelser äro önskvärda, för att icke säga alldeles nödvändiga.

Under de sista tolf åren har jag haft till uppgift bland annat att följa och med undersökningar kontrollera inom mitt område handeln med konstgjorda gödselmedel. Under den tid jag var lärare vid Ultuna landbruksinstitut tjänstgjorde jag såsom Upsala läns hushållningssällskaps agrikulturkemist och sedan 1895 har jag varit föreståndare för kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå, af hvars 3 afdelningar en verkar såsom kemisk station. Jag har på grund häraf varit i tillfälle att på närmare håll följa de frågor, som beröras af det här föreliggande lagförslaget. Jag skall nu icke upptaga kammarens tid med att alltför mycket gå in på de skäl, som kunna anföras för detsamma, utan inskränka mig till att framhålla de omständigheter, som föranledt Riksdagen att vid två tillfällen, 1896 och 1902, skrifva till Kungl. Maj:t med begäran om en lag i detta syfte.

Användningen af konstgjorda gödselmedel har, såsom herrarne känna till, åtminstone de af herrarne, som äro landbrukare, icke varit synnerligen allmän förrän under de två senaste årtiondena. Visserligen hafva äfven förut en del konstgjorda gödselmedel, särskildt perugvano, varit i användning, men det har hufvudsakligen varit de större jordbrukarne, godsägarne, som begagnat sig af desamma. På senare tider hafva dessa ämnen emellertid, allt efter som de agrikultur-kemiska forskningarne framskridit, och därigenom lagarne för växtnäringens upptagande blifvit uppdagade, fått en mycket stor användning, icke endast hos de större, utan äfven hos de mindre jordbrukarne. Allt efter som dessa ämnen fått större användning, och fabrikationen af och handeln med sådana ämnen således fått en större omfattning, har också både möjligheten och äfven frestelsen för de mindre samvetsgranne handlandena blifvit större att genom tillhandahållande af underhaltiga eller förfalskade gödningsämnen beredas sig oskäligen vinst. Det är emellertid ganska svårt att på ett effektivt sätt mota denna illojala handel, emedan det, såsom herrarne nog känna till, icke går för sig att bedöma dessa varor, såsom en del andra, endast genom okulär besiktning. Man måste för att få reda på, huruvida och i hvilken grad varan innehåller det ämne, som man vill hafva, underkasta den en ganska vidlyftig kemisk undersökning. Olägenheterna beträffande kontrollen af dessa ämnen hafva naturligtvis varit mest och först framträdande på det område, där de fått den största an-

vändningen. Därför hafva också lagstiftningsåtgärderna för att afhjälpa dessa olägenheter först framträdt i de land, där dessa ämnen fått den största användningen. Redan på 1880-talet sågo sig flere af de europeiska länderna tvungna att genom antagande af särskilda lagar på detta område kontrollera denna handel. En naturlig följd häraf blef, att de firmor, som hade afsatt underhaltiga eller förfälskade gödningsämnen, fingo sin marknad betydligt begränsad och blefvo tvungna att vända sig till sådana länder, där man icke genom lagstiftningen hade tillvaratagit landbrukarnes och den lojala handelns intressen på detta område. Och till dessa länder har Sverige ända tills nu haft äran att räknas och det kommer tydligen till följd af det beslut, Första Kammaren i dag fattat, ännu för någon tid framåt att få denna ära. Lagutskottet har också tydligen önskat, att denna ära måtte fortfarande bibehållas åt Sverige och svenskarne.

Den uppfattning, som *lagutskottet* har uttalat, öfverensstämmer emellertid icke med den uppfattning, som *Riksdagen* förut framhållit. Sedan hushållningssällskapens ombud och därefter flere af det praktiska jordbrukets representanter enhälligt framhållit behovet af en lagstiftning på detta område, ingick 1896 års Riksdag till Kungl. Maj:t med begäran om ett lagförslag i ämnet, och enär den då afslutade riksdagsskrifvelsen på grund af formella och konstitutionella skäl icke ledde till något resultat, aflät 1902 års Riksdag en förnyad underdanig framställning i ärendet.

Men icke nog därmed. Vid två olika tillfällen har denna kammare medgifvit representanter för landbruket att till vederbörande departementschef framställa interpellation med förfrågan, huru länge det skulle komma att dröja, innan man kunde motse denna för det svenska jordbruket så viktiga lagstiftning. Förra året framställde herr Carlheim-Gyllensköld en dylik interpellation, och två år därefter gjorde sig herr Ivar Månsson i Trää till tolk för det svenska landbrukets intresse på detta område. Jag tror, att denne senare på ett ganska lyckligt sätt formulerade den uppfattning, som af landtbrukarne inom denna kammare hyses, då han i denna interpellation angaf antagandet af en lag i ämnet »såsom en högst trängande nödvändighet, som måste med det allra snaraste genomföras, om vårt lands jordbruk ej skall lida allt för svåra ekonomiska förluster och en ärlig, men på samma gång vinstgivande handel af här afsedd art blifva möjlig».

Sålunda har Riksdagen tvenne gånger skrivit till Kungl. Maj:t i ärendet, tvenne gånger, likaledes, hafva landtbrukets representanter inom denna kammare fått framställa interpellationer med förfrågan, hvarför det dröjde så länge med den önskade lagen, och nu, då äntligen ett lagförslag i ärendet kommer från Kungl. Maj:t, vill lagutskottet, att man utan vidare skall afslå hela förslaget. Under sådana omständigheter måste man ovillkorligen göra sig den frågan, huruvida lagutskottet haft några verkliga sakskaäl att anföra för sitt afslagsyrkande eller om numera tillkommit någon särskild omständighet, som icke var bekant för 1896 eller 1902 års Riksdagar och som kunnat föranleda utskottet att på sätt som skett afstyrka förslaget. Ser man då närmare efter i utskottets betänkande, så finner

Förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel.
(Forts.)

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstgjorda
gödselmedel.*

(Forts.)

man, att det egentligen varit formellt juridiska synpunkter, som för-
mått lagutskottet intaga sin ställning till frågan.

Det första af utskottet anförda skälet är då det, att den ifråga-
varande lagstiftningen skulle beteckna »ett väsentligt ingrepp i den
hittillsvarande handelsfriheten på detta område». Utskottet är syn-
nerligen månt om handlandenas bekvämlighet; det säger: »De gar-
rantier, medelst hvilka förslaget afser att skydda köpare emot för-
falskad och underhållig vara, pålägga säljaren afsevärdt ökad be-
svär och utsätta honom tillika för ganska betydlig risk . . .» etc. Här-
igenom skulle handeln med konstgjorda gödselämnen betydligt för-
svåras och priset å dem stegras, allt naturligtvis till skada för landt-
brukarne. Om hela lagutskottet bestått af representanter för gödsel-
fabrikanter och gödselgrossister, skulle det knappast hafva kommit
till en mera ensidig syn på frågan, än den som utskottet nu visat sig
äga. Vi få dock komma ihåg, att våra grannländer under en längre
tid haft en lagstiftning på detta område, utan att där visat sig uppstå
dessa stora svårigheter, om hvilka lagutskottet profeterar. Det vore
då märkvärdigt, om det skulle för Sverige möta större olägenheter
än för våra grannländer att genomföra en dylik för jordbruket be-
höflig lagstiftning. Ty icke äro väl, i allmänhet sedt, våra svenska
affärsmän dummare än utlandets, och går det för danskar och tyskar
att ordna saken, lära nog också våra svenska affärsmän komma till
rätta med densamma.

Jag ber att få i detta sammanhang påpeka ännu en omständig-
het, nämligen att dessa i lagförslagets första och andra paragrafer
intagna garantibestämmelser, hvilka lagutskottet hyser sådan fruktan
för och som enligt dess åsikt skulle föra med sig så stora praktiska
olägenheter, dessa garantibestämmelser hafva flere af våra större och
respektablare firmor i denna bransch redan själfmant och således
utan att därtill vara tvingade af någon lag börjat tillämpa i sin han-
delsrörelse. Detta har också framhållits af herr C. J. Jakobson i
hans med anledning af Kungl Maj:ts förevarande proposition afgifna
motion. Om således t. ex. superfosfatfabrikanterna funnit det icke
vara för dem någon olägenhet att ikläda sig dylika garantier, så
förefaller det ganska egendomligt, att lagutskottet skall hafva så
mycket att invända mot att genom en lag få fastställt, att äfven
andra försäljare af gödselmedel skulle bli tvungna att till gagn för
det svenska jordbruket ikläda sig liknande garantier och antaga
samma goda och sunda affärskutym, som af de först antydda fir-
morna redan börjat iakttagas och som för öfrigt måste äfven af de
utländska firmorna användas, när de göra affärer med jordbrukare
inom deras eget land, under det att de icke behöfva tänka därpå,
då de sända sina gödselmedel till oss, som äro så måna om »handels-
frihet» på detta område.

Det andra skälet, som af utskottet anförts för dess afslagsyrkande,
är, att det skulle möta synnerligen stora svårigheter att få denna före-
slagna lag nog effektiv. Enligt lagutskottets uppfattning skulle det
för åklagaren möta så godt som oöfvärrinneliga svårigheter att kunna
leda i bevis, att säljaren afämnat garantibevis, eller ock att, om
detta verkligen skett, styrka, att halten af värdebestämmande ämnen

icke motsvarar garantibevisets uppgifter. Om också betänkligheterna i detta och andra hithörande, af utskottet i sammanhang härmed framhållna afseenden skulle kunna anses äga sin riktighet med den affattning, som paragraf 6 hade i det ursprungliga, af Kungl. Maj:t framlagda förslaget, så kan jag däremot icke finna, att samma betänkligheter behöfva göra sig gällande med den ändrade affattning af denna paragraf, som reservanternas föreslagit. Reservanternas hafva nämligen till denna paragraf 6 fogat det tillägg, att förbrytelser mot lagen ej skulle få af allmän åklagare åtalas, »där ej brottet af målsägande till sådant åtal angifves». Och har en målsägande till åtal angifvit en förbrytelse mot lagen, så torde han nog icke hafva underlåtit att sörja för att bevisning också finnes. För öfrigt synes mig föga sannolikt, att sådana svårigheter, som de af lagutskottet härvidlag framhållna, skulle komma att visa sig i praktiken, särskildt ifall denna paragraf 6 finge den affattning, som reservanternas föreslagit. Ty om jag skall köpa konstgjorda gödselämnen och säljaren underlåter att lämna garantibevis, så kan jag ju låta bli att betala varan, till dess att han tillställer mig detta garantibevis, som jag har, enligt lag, rätt att fordra, och har jag fått beviset i min hand och sedan kan genom å den inköpta varan anställd analys visa, att underhalt af värdebestämmande ämnen föreligger, så skulle det väl vara bra dåliga jurister jag vände mig till, om de icke kunde skaffa mig rätt här i landet, likaväl som sådant går för sig i utlandet.

Vidare anför lagutskottet såsom skäl emot lagförslaget en del betänkligheter med anledning af lagens föreskrifter angående märkens anbringande och i fråga om rätt forum i mål rörande förseelser mot denna lag. Dessa anmärkningar anser jag hafva blifvit på ett tillfredställande sätt bemötta genom den ändring, som reservanternas gifvit motsvarande paragrafer i deras förslag. I detta sammanhang ber jag emellertid få erinra om en annan sak. På sidan 7 af utlåtandet, andra stycket, framhåller lagutskottet, att det i vissa fall skulle vara nästan omöjligt att tillämpa lagen, nämligen i det fall att en affärsman med järnvägsvagn eller ångbåt emottagit ett större parti, som på förhand till stor del är försåldt till olika kunder, till hvilka det direkt skulle distribueras från denna vagn eller båt. »Om lagförslaget antages», säger utskottet, »låte detta sig ej vidare göra.» Detta synes mig vara ett mycket egendomligt resonemang, och det förefaller mig, som om lagutskottet helt och hållet förbisett en af paragraferna i förslaget, nämligen paragraf 8, hvilken just är afsedd för ett sådant fall som det af utskottet framhållna fallet, då det skulle möta svårigheter att tillämpa de i paragraferna 1 och 2 gifna bestämnelserna om garantibevis' aflämnande. I denna paragraf 8 står det, att affären kan få verkställas äfven på det sättet, att »betalning för gödselmedel skall erläggas efter den mängd af värdebestämmande ämnen, varan vid undersökning befinnes innehålla». Då en sådan paragraf finnes uti lagförslaget, kan jag icke inse, att lagutskottet kan hafva rätt i sitt påstående, att en dylik distribution direkt från järnvägsvagn eller ångbåt icke skulle kunna äga rum.

Till sist har utskottet tagit fasta på hvad herr Öhngren i sin motion framhållit rörande olägenheter, som genom bifall till förslaget

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstgjorda
gödselmedel.*

(Forts.)

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstgjorda
gödselmedel.*

(Forts.)

skulle uppkomma för en del landtmannaföreningar. Dessa skulle nämligen enligt Kungl. Maj:ts förslag icke äga rätt att importera konstgjorda gödselmedel, och därför har herr Öhngren väckt motion om, att i förslaget skulle åt landtmannaföreningarna inrymmas en dylik rätt, något som för öfrigt omnämnes af lagutskottet på ett för herr Öhngrens motion synnerligen välvilligt sätt. Om nu icke utskottet på förband dömt förslaget, hade det väl varit naturligtast, att utskottet liksom reservanterna i lagen inryckt en bestämmelse om en dylik införselrätt för landtmannaföreningarna.

Så gör emellertid icke utskottet, utan det afstyrker motionerna lika väl som Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet.

Om nu Andra Kammaren i likhet med Första Kammaren skulle komma att bifalla lagutskottets nu förevarande hemställan, skulle detta enligt min tanke blifva till ganska stor skada för det svenska jordbruket. Vi skulle då sannolikt få vänta rätt länge, innan vi finge ett nytt förslag från Kungl. Maj:t i detta ämne. De skäl, som år 1896 anfördes för den skrifvelse till Kungl. Maj:t, som Andra Kammaren då beslöt, äga nämligen fortfarande giltighet och det i än högre grad nu än då. Användningen af konstgjorda gödselämnen har nämligen under senare tider högst väsentligt ökat. Genom hushållnings-sällskapens åtgöranden ha dylika ämnen börjat att allt mer och mer användas äfven af de mindre jordbrukarne, och det är också egentligen för deras skull, som detta lagförslag tillkommit, då det för dem skulle vara af det största gagn. Men att åstadkomma en effektiv kontroll utan stöd af en lag, som ålägger handlandena att lämna en bestämd garanti för den vara, som det här är fråga om, det anser jag för min del, på grund af den erfarenhet jag under årens lopp fått beträffande handeln med dessa ämnen, vara så godt som omöjligt.

Då sålunda Riksdagen två gånger uttalat sig för ett lagförslag i sådant syfte, hvarom här är fråga, då det vidare i andra länder visat sig vara möjligt att genomföra en dylik lag utan de olägenheter, som utskottet ansett att den skulle medföra, då det i vårt eget land redan finnes firmor, som utan olägenhet ha tillämpat sådana bestämmelser som de här föreslagna, då de formella betänkligheter, som lagutskottet här framhållit, synas mig hafva blifvit af de lagkloka ledamöter inom utskottet, som reserverat sig, på ett synnerligen lyckligt sätt bemötta, och då till sist den här föreslagna lagen skulle blifva till stort gagn för de svenska jordbrukarne, särskildt för de mindre, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den af herr Zetterstrand m. fl. afgifna reservationen.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Hasselbol, *Andersson* i Bagghöle, *Olofsson*, *Reuterskiöld*, friherre *Bonde*, *Akerlund*, *Johansson* i Oija, *Pettersson* i Tjärsta, *Svensson* i Olseröd, *Öberg*, *Emthén*, *Zimdahl*, *Broander*, *Sandin*, *Hultkrantz*, *Forsberg*, *Granlund*, *Nordin*, *Akerlind*, *Johansson* i Möllstorp, *Olsson* i See, *Bengtsson* i Häradsköp, *Persson* i Hult, *Johansson* i Berga, *Eriksson* i Lindebult, *Magnusson* i Tumhult, *Andersson* i Löfhult, *Jonsson* i Skog, *Danielsson*, *Sjöberg*, *Hansson*, *Bengtsson* i Bjärnalt, *Ersson*, *Beckman*, *Jönsson* i Yngsjö och *Persson* i Borrby.

Vidare anförde

Herr Olsson i Mårdäng: Herr talman, mina herrar! Efter det utmärkta anförande, som den förste ärade talaren här hållit i denna fråga, och efter de många instämmanden, som följde på detsamma, är det för mig ett synnerligen stort nöje att kunna säga, att därigenom en tung börda lyfts från mig, emedan jag hade trott, att vi här i kväll skulle få rätt mycket besvär med denna fråga. Jag skall be att till alla delar få instämma i hvad den föregående ärade talaren här yttrade. Jag vill dessutom framhålla, att det föreligger ytterligare ett skäl för Andra Kammaren att nu uttala sig för en lagstiftning i detta ämne. Till något resultat kan ju ett sådant uttalande icke leda, då Första Kammaren redan, om också med knapp majoritet, bifallit utskottets hemställan, men det skulle i alla fall tydligt visa, att Andra Kammaren vidhåller den mening, som den förut gjort gällande i denna fråga.

Förut har intresset för nu ifrågavarande lagstiftning varit koncentreradt hufvudsakligen till södra Sverige, men på senare tider ha äfven kringresande agenter börjat sprida — det uttrycket lämpar sig ju mycket bra, när det gäller gödsel — humbugsgödsel i snart sagdt hvarenda socken i vissa delar af Norrland, så att där krafvet på skydd i detta afseende nu är lika starkt, som det förut varit i Skåne och andra delar af landet. Man har visserligen inom utskottet sökt göra gällande, att ifverna för att få en lagstiftning härvidlag icke skulle vara så stor, men så är nog fortfarande fallet, och jag hoppas, att Andra Kammiaren orubbligt kvarstår på den standpunkt, som den hittills intagit i denna fråga.

Beträffande garantibevisen, för hvilka lagutskottet är så förskräckt, ber jag att få komplettera, hvad den föregående ärade talaren i det afseendet meddelade. Jag kan nämligen upplysa, att en firma, med hvilken jag gjort ganska omfattande affärer i gödselämnen, redan lämnar garanti för den levererade varan, och det är alldeles gifvet, att om en sådan lag som den här föreslagna skulle träda i kraft, skulle firman icke sätta i fråga att höja priset å denna vara, därför att lagen föreskrefve, att dylikt garantibevis skulle lämnas.

Jag ber att, i anslutning till hvad den föregående ärade talaren här yttrade och med anledning af hvad jag nu anför, få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den af herr Zetterstrand m. fl. afgifna reservationen.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Herr talman, mina herrar! Jag skulle ha kunnat inskränka mig till att instämma med den förste ärade talaren, då jag i mångt och mycket är förekommen af honom, men jag har i alla fall begärt ordet för att påpeka en brist i reservationen. Enligt min uppfattning borde nämligen i lagen stadgas, att jordbrukarne skola ha ersättning för den skada de lida till följd däraf, att de erhållit underhaltiga gödselämnen. I reservationen säges endast, att den, som levererar dylik underhaltig vara, skall böta, och dessa böter skola tillfalla kronan. Jag skulle äfven vilja ha lagen något ändrad och kompletterad i ett par andra afscenden, men då

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstgjorda
gödselmedel.*

(Forts.)

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstsjorda
gödselmedel.*

(Forts.)

dessa ändringar och tillägg äro mindre väsentliga, vill jag icke nu ingå närmare på desamma.

Det är för denna frågas lösning icke blott nödvändigt, att Andra Kammaren uttalar sig till förmån för reservationen, utan vi böra äfven här tänka, huru denna fråga skall kunna komma fram till Riksdagen igen. Att på motionsvägen få fram frågan går tydligtvis icke, ty då svarar lagutskottet, att ett lagförslag i ämnet bör komma från Kungl. Maj:t, så att det blifvit vederbörligen granskadt af högsta domstolen, o. s. v. Det skulle icke alls förvåna mig, om finansministern icke vore synnerligen belåten öfver att, efter att två gånger hafva gjort mycket vidlyftiga förarbeten för ett lagförslag i detta ämne, slutligen se detta misshandladt af lagutskottet på sådant sätt, som nu skett. Jag vet icke, om herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har befogenhet — att han har intresse för saken, därom är jag öfvertygad — att på ett eller annat sätt ånyo bringa detta lagförslag under Riksdagens pröfning, men jag hoppas, att genom en konferens mellan honom och finansministern denna fråga skall kunna lyckligen lösas.

Med anknytning till hvad jag nu i korthet anfört, ber jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Andersson i Helgesta: Ehuru jag icke låtit anteckna mig som reservant i denna fråga, instämmer jag dock i hufvudsak med reservanterna i det förslag, som de här framlagt. Då denna fråga var före inom utskottet, uttalade jag mig för antagandet af en lag, som kunde förhindra försäljning af förfalskade och okontrollerade gödselämnen. Vi ha nog, de flesta af oss landtmän, fått betala lärlöspengar för vår erfarenhet på detta område, och dessa lärlöspengar äro icke så obetydliga, som man kanske tror, ty man förlorar härvidlag icke blott — såsom man sade i utskottet — skillnaden mellan de olika gödselämnernas värden, utan man förlorar äfven vid användande af underhaltiga gödselämnen en del af den skörd, som man eljest kunnat påräkna, och denna senare förlust är långt större än förlusten på grund af skillnaden i gödselvärde. Jag anser det sålunda vara af vikt, att någonting göres för att afhjälpa missförhållandena i nu förevarande afseende. Jag kan emellertid icke vara med om Kungl. Maj:ts förslag oförändradt, enär jag anser, att de många landtmannaföreningar, som under de senare åren bildats öfver hela vårt land, icke böra af lagen hindras att inköpa gödselämnen i och för fördelning föreningsmedlemmarne sinsemellan, men då jag i öfrigt gillar reservanternas förslag, skall jag tillåta mig yrka bifall till detsamma.

Herr Waldenström: Ehuru jag nog förstår, hurudan utgång frågan skall få i denna kammare, anser jag det likväl vara min skyldighet att här säga några ord till lagutskottets försvar, allra helst som jag själf bidragit till det slut, hvartill utskottet i denna fråga har kommit.

Det är beklagligt, att Riksdagen skrivit till Kungl. Maj:t för att få ett lagförslag, som den sedan skulle förkasta. Det är emellertid någonting, som händer icke så sällan, och det torde nog komma att hända oftare hädanefter än hittills, att döma af de obestämda,

svaga, trefvande och famlande förslag, som ifrån utskotten inkomma till kamrarne.

Det är ju mycket illa, att människor skola blifva lurade i handel och vandel, men det inträffar icke blott, när det är fråga om gödselämnen, utan äfven, när det gäller näringsämnen, kläder och hvad som helst, som man köper. Det är illa, att människor skola blifva lurade, men så länge det finnes sluga säljare och dumma köpare och så länge det finnes dumma säljare och sluga köpare, så kommer det att vara så, hur man än lagstiftar. Det vore därför mera skäl att stifta en sådan lag, att alla dumma köp finge gå tillbaka, när den lurade funne, att han gjort förlust på sin dumhet. Hvarför skulle det i detta fall mer än i alla andra fall, där människor blifva i handel och vandel lurade genom sin egen dumhet och oförsiktighet, behöfvas en särskild lagstiftning? Tro herrarne, att man vinner någonting genom dessa evinnerliga lagar ofvanuppå lagar, alldeles som om man skulle kunna göra dumma människor kloka genom det?

Det har i utskottets motivering anmärkts, att hvad som kan hjälpa här, det är att människorna blifva upplysta. Och det tror äfven jag. Men om de icke vilja låta upplysa sig, så blifva de brända, och då akta de sig nog en annan gång. Jag talade med en grosshandlare, som har stor affär i gödselämnen, och han sade: »Våra agronomer ute på landet varna outröttligt allmogen: Akten er för dessa bedrägliga agenter, akten er för dessa från alla håll kommande och med alla möjliga rosiga tal utrustade handelsmän, och köpen hos reella, hederliga fabrikanter eller handlande, som sälja sådana varor, på det I mån veta, hvad I fån. Men när agronomerna slutat sitt tal, hvad händer då? Jo, då säga bönderna: Se de där, de äro lejda af grosshandlarne, och så köpa de af agenterna. Tro herrarne, att man kan hjälpa detta med lagstiftning? Det måste väl ändå lämnas något utrymme för människornas fria samfärdsel och handel och vandel inbördes, utan att hvarenda sak skall vara bestämd genom en lagparagraf, så att man skall vara bunden af lagen icke blott till händer och fötter, utan också till fingrar och tår.

Om man kunde vinna någonting med en sådan här lagstiftning, skulle jag kunna vara med därom, men jag är alldeles öfvertygad, att man ingenting vinner på det sättet, utan bara ställer till trassel.

Det är t. ex. föreslaget af Kungl. Maj:t och har äfven af reservernerna bibehållits, att när en vara till köparen levereras, så skall säljaren aflämna ett af honom underskrifvet garantibevis, innehållande köparens namn, den försålda varans myckenhet och benämning, det i 2 § omförmälda märke samt uppgift om varans halt af värdebestämmande ämnen. Detta allt går mycket bra, när varan lämnas från fabriken, det går också mycket bra, när den lämnas ifrån grosshandlaren, men hvarje landthandlare hemfaller ju också under samma skyldighet. Han skall också lämna ett likadant garantibevis, och gör han det icke, så är han, äfven om köparen icke begär något bevis, underkastad straff. Huru skall det gå till, när en grosshandlare säljer vagns- eller fartygslaster, och olika landthandlare skola hämta varan från vagnen eller skutan samt sedan i sin ordning

Förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel.

(Forts.)

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstgjorda
godselmedel.*

(Forts.)

säljer densamma? Huru skall det i sådana fall gå till, frågar jag, att hvarje säljare skall affämna underskrifna garantibevis, innehållande köparens namn och den försålda varans myckenhet m. m.?

Hvad vidare detta märke beträffar, som omtalas i 2 paragrafen, så har det någon betydelse i Kungl. Maj:ts proposition. Där står, att det skall vara ett »lätt i ögonen fallande märke, i korthet angifvande säljarens samt varans namn äfvensom varans halt af värdebestämmande ämnen», detta när varan levereras i säckar, kärl eller annan fast förpackning. Således skall fabriken sätta dit sitt märke, så skall grosshandlaren sätta dit ett märke, vidare handlanden i småstaden eller vid en järnvägsstation sitt märke och slutligen landthandlaren sitt märke. Tänk hvad säckarne komma att bli trefliga! men, som sagdt, i den kungl. propositionen hafva dessa märken någon betydelse, men i reservanternes förslag återstår endast, att man skall se till, att det finnes ett märke på varan. Ja, men hvilket märke? Det kan ju vara samma märke som på tusentals andra säckar. Vidare skall detta märke också upptagas i den räkning, som aflämnas på varan eller om ingen räkning aflämnas, därför att varan betalas kontant, huru skall det då gå med märket? Det är, som sagdt, ingen mening med reservanternas märke, men i Kungl. Maj:ts märke är det åtminstone någon mening, om ingen annan, så åtminstone den, att säcken blir full med märken.

Sedan vill jag ytterligare tala något om garantibevisen. Om en säljare icke aflämnar garantibevis, så är han underkastad straff, såvidt köparen gör sak af det, enligt reservanternas förslag, och såvidt allmänna åklagaren gör sak af det, enligt Kungl. Maj:ts förslag. Huru skall det bevisas, att säljaren icke lämnat garantibevis? Köparen säger: »jag har icke fått något garantibevis», och säljaren säger: »jag har lämnat eller skickat sådant». Om nu köparens påstående skall gälla, måste säljaren antingen i två vittnens närvaro lämna garantibeviset eller också taga kvitto af köparen att denne fått garantibevis, och sedan måste säljaren bevara detta kvitto under 2 år för att undvika risken att blifva antastad. Tro herrarne, att detta är någon bagatell i den allmänna rörelsen, och att man, för att förhindra dumma köpare att blifva lurade, bör störa den allmänna handeln på sådant vis? Kunna då icke bönderna, som egentligen hafva med saken att göra, vända sig till reella fabriker, köpmän, landtmanaföreningar o. s. v.? Huru tro herrarne, att de skola lära sig detta genom en dylik lagstiftning?

Vidare heter det såväl i Kungl. Maj:ts som reservanternas förslag, att benämning, hvarunder vara i garantibevis angifves, ej må vara vilseledande i afseende å varans beskaffenhet och ursprung. Hvad betyder denna paragraf? Naturligtvis får jag icke ostraffadt lämna vilseledande uppgifter om någonting, som jag säljer. Detta gäller icke blott vid försäljning af godsälämnena, utan vid hvarje försäljning af hvad gods det vara må. Hvad skall då en sådan särskild paragraf tjäna till, att benämningen icke får vara vilseledande för köparen, när det gäller godsälmedel?

Ja, herr talman, jag för min del kan nog förstå, hvad kammaren kommer att besluta, men å andra sidan har jag ansett mig böra säga detta, på det att utskottet måtte få något försvar i denna

kammare, och jag tror, att utskottets utlåtande kan försvaras på goda och objektiva grunder, som icke kunna vederläggas.

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstgjorda
gödselmedel.*
(Forts.)

Herr Olsson i Mårdäng: Jag skall be att i största kortbet få bemöta åtskilligt af hvad den förre talaren yttrade. Han klagade öfver, att vi skulle lagstifta så, att vi finge lagar ofvanpå lagar, och det fann han mycket olämpligt. Jag vill då fråga honom: hafva vi någon lag rörande kontroll öfver handeln med konstgjorda gödselämnen, till hvilken man skulle lägga den lag, om hvilken nu är fråga? Nej, mina herrar, och därför kan det icke vara fråga om, att man får några lagar ofvanpå lagar, när det gäller denna sak. Om man har den meningen som den förre talaren, att det skulle blifva en hel mängd lagar om detta, då undrar jag icke på, att han sätter sig emot saken, men så är icke förhållandet.

Jag ber att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet därpå, att jag för min del såväl i utskottet som nu och alltid icke blott tager hänsyn till att skydda »dunna köpare» från att blifva lurade, utan jag har i utskottet frambállit och vill äfven här ytterligare betona, att det är nödvändigt, kanske ännu mera nödvändigt, att man får för vissa fall i lag fastställt, att hvad som kan bedömas såsom svikligt förfarande, om det också icke kan bedömas såsom bedrägeri, i allt fall är straffbart. Det har nu visat sig, att våra nu gällande lagbestämmelser icke nå bedrägerier på detta område — ja, jag vågar benämna det bedrägerier, fastän det i vissa fall kanske är väl mycket tilltaget. Hvad är då nödvändigare för lagstiftaren än att se till, att bedrägliga förfaranden just i detta fall blifva straffbelagda?

Den ärade talaren har en gång förut under denna riksdag uti en reservation yttrat — något som väl också spelat in här — att lagens bestämmelser icke kunna upphjälpa människornas moral. Jag undrar, om detta är alldeles riktigt. Då måste man anse, att lagen innebär endast tvång, men för min del anser jag, att lagen icke endast är ett tvång, utan också ett uppfostrande medel. Det är väl alldeles obestridligt, att det icke finnes mången, som är så förnedrad, att han icke anser, att hvad som är olagligt också är orätt, och är då icke detta en god verkan af lagen vid sidan af tvånget? Jag tror, att så är. När man nu icke kan med den gällande lagens bestämmelser stämpla allt orätt, som bedrifves på detta område, såsom olagligt, är det ju för samvetslösa affärsmän ingen risk att bedrifva hvad fuffens som helst, men blir det en lag, som straffar sådant fuffens, tror jag, att det kommer att fostra dem, så att de undvika att begå sådana bedrägerier.

Jag skall också be att få korrigera ett annat yttrande, som samme talare fällde, då han sade, att sedan en länsagronom för landtmännen påvisat, huru kringresande agenter lofprisa de gödselämnen de utbjuda, säga landtmännen, sedan agronomen slutat sitt tal: »dessa länsagronomer äro köpta af grosshandlandlarne». Nej, det är icke så, herr Waldenström, utan det är dessa kringresande agenter för de mindre hederliga firmorna, som säga, att det är länsagronomerna och de hederliga firmornas agenter, och föreståndarne för kemiska

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstgjorda
gödselmedel.*

(Forts.)

stationerna också, som äro köpta af grosshandlarne. Så förhåller det sig med den saken.

Hvad nu garantibevisen beträffar, skall jag icke inlåta mig på dem, men historien om märkena kan jag icke underlåta att upptaga till bemötande. Den visar, att herr Waldenström knappast sett en säck, som innehåller dylika gödningsämnen. Han sade bland annat, att det kan finnas tusentals säckar med samma märke. Det vill jag icke förneka, men tror herr Waldenström, att om jag har 500 säckar med märket A och det dessutom står t. ex. Helsingborgs superfosfatfabriks-aktiebolag samt att de innehålla 20 procent superfosfat på dem, tror herr Waldenström icke då, att jag är lika angelägen som någon annan, att detta märke skall upptagas i räkningen, när jag debiteras priset för varan. Det är också alldeles tydligt och klart, att ingen affärsman är så dum, att han använder annat märke för att angifva varans beskaffenhet än det, hvarefter han bestämmer priset. Märkena behöfver således herr Waldenström icke vara rädd för, såvida han icke själf slår sig på sådana affärer, ty då kan det väl hända, att han kan råka illa ut. Vidare sade han något om, att varans benämning icke skulle få vilseleda köparen. Jag kan icke underlåta att nämna något som man vill förekomma med denna bestämmelse. De, som äro något hemma på detta område, veta, att i dessa ämnen ingår ett visst växtnäringsämne, nämligen fosforsyra. Nu kan man handla så, att detta ämnes mängd på ett riktigt sätt framgår. Men om jag säger, att gödningsämnet innehåller vattenlöslig fosforsyra och citratlöslig fosforsyra, total- eller citronsyrelöslig fosforsyra till den eller den procenten, hvad tror herr Waldenström då är det riktiga?

Det är meningen att genom en särskild föreskrift rörande kontroll öfver sådant få fastslaget att det endast är ämnen, som innehålla de två och möjligen ett tredje slag eller citronsyrelöslig fosforsyra, hvilka kunna få komma med, utan att det blir vilseledande. Ty om man uppgifver, att en säck innehåller 30 procent totalfosforsyra och äfven medelst intyg från en handelskemist styrker, att den innehåller de 30 procenten fosforsyra, utan angifvande af dess särskilda egenskaper, det är att vilseleda med uppgifter. Uppgifvas sistnämnda ämnen innehålla vatten- eller citratlöslig fosforsyra, så är den uppgiften vilseledande, hvilket enligt min mening är lika stort bedrägeri som något annat.

Det är mycket mera som jag skulle vara frestad att säga, men det skulle icke gagna till något, ty jag förmodar, att herr Waldenström ändock skall hafva sista ordet.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag skall visserligen nu hafva ordet efter herr Anders Olsson, men det står honom fritt att begära ordet efter mig, och han må således söka att få sista ordet om han vill.

Hvad nu först och främst beträffar det, som herr Anders Olsson yttrade angående märken, så framhöll han särskildt, huru försiktig en köpare är att se till, att märket på säcken motsvarar märket på räkningen. Ja, om alla bönder vore så försiktiga som herr Anders

Olsson, så behöfdes alls icke denna lag. Lagen må finnas eller icke finnas, så begriper herr Anders Olsson saken alldeles lika bra. Och då behöfs denna lag icke för honom.

Såsom jag nämnde, så går det för sig i fråga om fabriker och grosshandlare att hafva föreskrifter om dylika märken, men vid den mindre handeln, minuthandel och landthandel, kommer saken att ställa sig på annat sätt.

Till svar på hvad herr Olsson yttrade om lag på lag, så vill jag säga, att vi verkligen få lag på lag, ty vi hafva redan lag mot bedrägeri. Om jag med falska uppgifter bedrager en människa — det må vara genom handel med falska gödningsämnen eller på annat sätt, så är jag underkastad straff. Det blir därför lag ofvanpå denna lag, om Kungl. Maj:t skulle på Riksdagens begäran utfärda en lag, som till förekommande af bedrägeri ålade t. ex. klädesfabrikanter att på hvarje klädesstykke sätta ut, hvad det innehåller af ren ull, shoddy eller förfalskningsämnen, och vidare förpliktade hvarje säljare att till köpare utgifva ett garantibevis på detta. Det förstår hvar och en. Men detsamma gäller då äfven, när det är fråga om gödselämnen. Det blir lag på lag. Det blir en lag, som icke på något sätt gagnar men väl vållar stora olägenheter.

Nu sade herr Anders Olsson (med afseende på föreskriften i andra paragrafen att benämningen icke får vara vilseledande) att det finnes agenter, som t. ex. säga, att deras vara innehåller så och så många procent fosforsyra och då är kanske största delen däraf *olöslig*. Ja, icke kan man komma åt dessa enligt denna lag, om det bara bevisas, att varan innehåller så mycken fosforsyra som uppgifvits. Om det är olöslig eller löslig fosforsyra, ja, det har säljaren icke inlåtit sig på, och det har köparen icke frågat om. Säljaren har således icke gjort sig skyldig till bedrägeri. Han har blott sagt, att varan innehåller så och så många procent fosforsyra. Och när det kan med kemisk analys styrkas, så kan man icke säga, att han lämnat en vilseledande uppgift.

Jag talade om i utskottet, och jag vill tala om det här: jag hade en bekant, en gammal bonde, som lämnade sitt hemman åt sin son, men begärde på samma gång att själf få odla en till detsamma hörande mosse. »Ja», sade sonen, »men hvad skall far göra med den; det växer ju icke något på den?» Men gubben hade läst i mosskulturforeningens skrifter; han skaffade sig konstgjorda gödningsämnen och odlade på mossen samt fick förträffliga skördar. Då kommo bönderna däromkring och frågade förvånade: »Hur bär du dig åt?» »Jo», sade han, »så och så gjorde jag; jag läste mosskulturforeningens skrifter, och om I handlen på samma sätt, så går det på samma sätt för er.» De gjorde det, men de fingo total missväxt; de fingo rakt ingenting. Då frågade han dem hur de hade burit sig åt. De omtalade det; de hade kommit underfund med, att de kunde få konstgjorda gödningsämnen en krona billigare per säck på ett annat ställe och de hade därför köpt där. De hade alltså kastat bort både sitt arbete och sina pengar. Och någonting dylikt kan man icke hjälpa genom en lagstiftningsåtgärd.

*Förslag
till lag
angående
handel med
konstgjorda
gödselmedel.*

(Forts.)

Hvad beträffar det exempel herr Anders Olsson anförde, så vill jag nämna, att det var en synnerligen redbar grosshandlare i Gefle, som meddelade mig på hvad sätt man går till väga. Agronomer och andra förståndiga människor, sade han, varna och varna bönderna, men så få dessa i sitt hufvud, att agronomerna, bara äro lymlar, lejda af grosshandlare, som taga oskäligt betaldt. Och så köpa de af agenterna. Människorna sätta i allmänhet större förtroende till sådana där lurifaxar än till hederligt folk. Det ser man t. ex. isynnerhet när det är fråga om läkemedel. Den värsta humbug utbasunas genom väldiga annonser, som förekomma i alla tidningar och kosta tusentals kronor. På dessa annonser haka människorna sig fast och taga de annonserade läkemedlen, oaktadt man varnat dem därför; ja varningarna verka till och med eggande. En klok gubbe betyder för dem mycket mer än en studerad läkare. Sådant kan icke hjälpas genom några lagstiftningsåtgärder, och därför tycker jag, att denna lag icke heller bör antagas.

Jag skall yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de yrkanden, som därunder förekommit, godkände kammaren den af herr Zetterstrand med flere vid förevarande utlåtande fogade reservationen.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial n:o 74, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens fjärde hufvudtitel;

bevillningsutskottets memorial:

n:o 27, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående restitution till Kockums mekaniska verkstadsaktiebolag af erlagd tull för vissa från utlandet införda, vid bygandet af pansarbåten Tapperheten använda materialier;

n:o 28, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 22, angående en inkomstskatt för år 1905;

n:o 29, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 20, i anledning af väckt motion om höjning af tullen å juteväfnad m. m.; och

n:o 30, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 2:o) af bevillningsutskottets betänkande n:o 23, i anledning

af väckt motion om vissa ändringar i bevillnings- och inkomstskatteförordningarna i fråga om gift kvinnas beskattning;

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande af en för hela riket gemensam författning rörande polispersonalens tillsättning och afsked samt skyldigheter och befogenheter i tjänsten;

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 35, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undervisning i hälsolära vid rikets läro- och utbildningsanstalter; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 36, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om afkastningen af statskogarne m. m.

§ 12.

Herr *C. J. Ödman* aflämnade en motion, n:o 270, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmande af sträckningen af viss del af sjögränsen mellan Sverige och Norge.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>E. O. V. Wavrinsky</i> i Stockholm under 6 dagar fr. o. m. d. 22 april,	
» <i>S. L. Olsson</i> i Alfdalsåsen	» 5 » » » 22 »
» <i>A. A. N. Reuterskiöld</i>	» den 23 april och
» <i>B. P. Ersson</i>	» 4 dagar fr. o. m. d. 22 april.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,44 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.